

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ

Кафедра публічного управління та адміністрування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему:

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Виконав: Чубок Олексій Іванович,
студент магістратури за спеціальністю 281
Публічне управління та адміністрування
заочної форми навчання

Науковий керівник: Бондар Дмитро
Володимирович, доцент кафедри,
кандидат наук з державного управління

Рецензент: _____

Хмельницький – 2019 рік

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	3
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	8
1.1. Сутність та основні чинники реалізації зовнішньоекономічної діяльності.....	8
1.2. Характеристика складових організаційно-економічного механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності	16
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ТА ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	23
2.1. Аналіз основних показників розвитку зовнішньоекономічної діяльності України та Хмельницької області	23
2.2. Оцінка організаційно-економічного механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності	34
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО- ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	44
3.1. Стратегічні орієнтири державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності як запоруки зовнішньоекономічної безпеки.....	44
3.2. Активізація організаційно-економічного механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності	53
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71

АНОТАЦІЯ

Ліпковський О.В. – Організаційно-економічний механізм регулювання розвитку транспортної інфраструктури.

Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Робота присвячена важливій науковій проблемі, пов'язаній з формуванням та розвитком організаційно-економічного механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

У першому розділі магістерської роботи розглянуто сутність та основні чинники реалізації зовнішньоекономічної діяльності. Проаналізовано основні складові організаційно-економічного механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Організаційно-економічний механізм державного регулювання ЗЕД виступає сукупністю економічних і організаційно-адміністративних методів, важелів та інструментів, які здійснюють регулюючий і стимулюючий вплив на ЗЕД через створення сприятливих умов для підвищення конкурентоспроможності суб'єктів ЗЕД. Поряд з цим, у другому розділі наведена загальна характеристика основних показників інноваційного розвитку зовнішньоекономічної діяльності України та Хмельницької області. Крім цього, проведено комплексну оцінку організаційно-економічного механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Зі свого боку, у третьому розділі обґрунтовано стратегічні орієнтири державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності як запоруки зовнішньоекономічної безпеки. Також наведені конкретні пропозиції щодо напрямів активізації організаційно-економічного механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Ключові терміни: зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоекономічні відносини, державне регулювання, механізм, організаційно-економічний механізм державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, експорт, імпорт, інвестиції, інтеграція, асоціація, зона вільної торгівлі.

SUMMARY

Lipkovsky OV - Organizational and economic mechanism for regulating the development of transport infrastructure. Master's thesis for a master's degree

Master's Degree Program for Master's Degree in Specialty 281 Public management and administration.

The work is devoted to an important scientific problem related to the formation and development of organizational and economic mechanism of state regulation of foreign economic activity. The first section of the master's thesis considers the essence and main factors of foreign economic activity. The main components of the organizational and economic mechanism of state regulation of foreign economic activity are analyzed. The organizational and economic mechanism of state regulation of foreign economic activity is a set of economic and organizational-administrative methods, levers and tools that have a regulatory and stimulating effect on foreign economic activity through the creation of favorable conditions for increasing the competitiveness of foreign economic activity. Along with this, the second section presents a general description of the main indicators of innovative development of foreign economic activity of Ukraine and Khmelnytsky region. In addition, a comprehensive assessment of the organizational and economic mechanism of state regulation of foreign economic activity. For its part, the third section substantiates the strategic guidelines of state regulation of foreign economic activity as a guarantee of foreign economic security. Also concrete offers concerning directions of activation of the organizational and economic mechanism of the state regulation of foreign economic activity are resulted.

Key terms: foreign economic activity, foreign economic relations, state regulation, mechanism, organizational and economic mechanism of state regulation of foreign economic activity, export, import, investment, integration, association, free trade zone.

ВСТУП

Актуальність теми. Забезпечення зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) завжди було одним із пріоритетних напрямів державного регулювання. Безперечно, цей напрям доцільно розвивати з урахуванням практики господарювання та зарубіжного досвіду; проводити моніторинг відповідної нормативної бази з метою виявлення можливих суперечностей між актами; удосконалювати. Важливу роль у цьому процесі відіграють суб'єкти, що здійснюють управління ЗЕД, організовуючи цей процес, до яких першочергово відносяться саме державні органи, а також економічні аспекти регулювання зовнішньоекономічних відносин. Відповідно, дослідження питання організаційно-економічного механізму державного регулювання (ДР) зовнішньоекономічної діяльності є актуальним та доцільним.

Проблеми ДР ЗЕД на вис осоку науковому рівні висвітлені у роботах В.Бодрова, І.Бураковського, О.Власюка, В.Гейця, О.Гребельника, І.Грицяка, Ю.Козака, В.Козика, В.Мазуренко, Ю.Макогона, Л.Панкової, Ю.Пахомова, А.Румянцева, С.Сьоміна, В.Сухарського, А.Філіпенка, О.Шниркова та інших дослідників. Проте, на нашу думку, існує постійна необхідність актуалізації організаційно-економічних детермінант (складових механізму) розвитку ДР ЗЕД України та її окремих регіонів, що і вплинуло на вибір теми, мети та завдань магістерського дослідження.

Мета і завдання дослідження. Мета магістерської роботи полягає в теоретичному визначенні сутності зовнішньоекономічної діяльності та її державного регулювання, а також обґрунтуванні аспектів удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності України та її окремих регіонів.

Для досягнення мети дослідження були поставлені такі **завдання:**

- визначення змісту зовнішньоекономічної діяльності та базових засад її реалізації;

- характеристика складових організаційно-економічного механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- аналіз основних показників розвитку зовнішньоекономічної діяльності України та Хмельницької області;
- оцінка організаційно-економічного механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- обґрунтування стратегічних орієнтирів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності як запоруки зовнішньоекономічної безпеки;
- розробка пропозицій щодо активізації організаційно-економічного механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, пов'язані з реалізацією зовнішньоекономічної діяльності.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти організаційно-економічного механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Методи дослідження. У магістерському дослідженні використані методичні та теоретичні підходи, загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання у галузі державного управління, а саме: діалектичний метод (при дослідженні розвитку ЗЕД та впливу державного регулювання на стан зовнішньої торгівлі); абстрактно-логічний (для обґрунтування теоретичних узагальнень, формулювання висновків); аналіз та синтез (для оцінки динамічних та структурних зрушень у зовнішньоекономічній діяльності України та Хмельницької області); табличний та графічний (для наочного узагальнення основних положень роботи) та ін.

Інформаційними джерелами дослідження є закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативно-правові документи Міністерства економіки України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, дані Національної академії державного управління при Президентові України, фундаментальні праці з

економічної теорії та теорії державного управління, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем теорії та практики удосконалення зовнішньоекономічних взаємовідносин.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що здійснені у роботі висновки, узагальнення та пропозиції можуть бути використані у поточній роботі Хмельницької обласної державної адміністрації при розробці проектів програм соціально-економічного розвитку Хмельницької області, програм, пов'язаних із відновленням інвестиційної активності в регіоні, нарощуванням експортного потенціалу, а також при внесенні проектів змін та доповнень до чинного законодавства України у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Сутність та основні чинники реалізації зовнішньоекономічної діяльності

Активна зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) виступає одним з основних чинників ринкової трансформації економіки, підвищення її ефективності і конкурентоспроможності. Розвиток сучасних процесів глобалізації впливає на підвищення ролі зовнішньоекономічної діяльності, що в свою чергу сприяє більш активному залученню регіонів України у цей процес. Обсяг зовнішньої торгівлі значною мірою відображає рівень розвитку економіки області, структуру її виробництва. Також зовнішня торгівля сприяє економічному піднесенню, викликає раціональні і структурні зміни, прискорює процес впровадження нових технологій і модернізацію виробництва.

Важливою передумовою успішного розвитку зовнішньоекономічних зв'язків області виступає потенційна можливість широкомасштабних контактів з іншими регіонами України та державами світу.

Відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», ЗЕД – це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [62].

ЗЕД розглядають як сферу економічної діяльності (підприємств, регіонів і держави), пов'язану із зовнішньою торгівлею, іноземними кредитами та інвестиціями, здійсненням спільних з іншими країнами проектів тощо [34-35].

Дослідження наукової літератури дозволило систематизувати основні підходи до визначення змісту дефініції «ЗЕД» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Наукові підходи до визначення змісту дефініції «ЗЕД»

№	Автори наукового підходу	Визначення поняття «зовнішньоекономічна діяльність»	Сутність поняття «ЗЕД»
1.	Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-ХІІ від 16 квітня 1991 р. [62]	Зовнішньоекономічна діяльність – це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами	Взаємовідносини
2.	Господарський Кодекс України № 436-ІV від 16 січня 2003 р. [19]	Зовнішньоекономічна діяльність є господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном та/або робочою силою	Господарська діяльність
3.	Економічний енциклопедичний словник за редакцією Мочерного С. В. [31]	Поняття ЗЕД дається з погляду сфери економічної діяльності підприємств, фірм, компаній і держави, пов'язаної із зовнішньою торгівлею, іноземними кредитами та інвестиціями, здійсненням спільних з іншими країнами проектів тощо	Спільні проекти
4.	Федорець Л. М. [75]	Це діяльність промислових підприємств, частина їх виробничо-комерційної діяльності як з внутрішніми, так і з іноземними партнерами	Діяльність партнерів
5.	Машталір Я. П., Дроздова Г. М. [25; 44]	Це сукупність зовнішньоекономічних операцій у сфері господарської діяльності, які здійснює підприємство з метою отримання прибутку через створення та реалізацію конкурентних переваг внаслідок виходу на світовий ринок	Сукупність операцій
6.	Паска І. М. [52], Фатенок-Ткачук А. О. [74, с. 6]	Це система зі своїми специфічними організаційно-економічними та правовими механізмами функціонування, а також як складова єдиного національного комплексу	Система, складова комплексу

Примітка. Систематизовано автором.

Таким чином, проаналізувавши існуючі підходи на поняття ЗЕД підприємства, можна зробити висновок про неоднозначність тлумачення цього поняття в економічній літературі. Існуючі у науковій літературі визначення дефініції «ЗЕД» розглядаються переважно з позиції суб'єкта господарської діяльності. Поряд з цим, підкреслимо, що ЗЕД визнається

одним із найважливіших елементів формування державної та регіональної економічної політики.

Згідно з Законом України у ст. 4 «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. виділяють такі види ЗЕД [62]:

1. Науково-дослідна та виробнича діяльність:

- наукова, науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності;
- навчання та підготовка спеціалістів на комерційній основі.

2. Діяльність, пов'язана з наданням послуг:

- надання суб'єктами ЗЕД України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності, в тому числі: виробничих, транспортно-експедиційних, страхових, консультаційних, маркетингових, експортних, посередницьких, брокерських, агентських, консигнаційних, управлінських, облікових, аудиторських, юридичних, туристських та інших, що прямо і виключно не заборонені законами України; надання вищезазначених послуг іноземними суб'єктами господарської діяльності суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності України;

- створення суб'єктами ЗЕД банківських, кредитних та страхових установ за межами України; створення іноземними суб'єктами господарської діяльності зазначених установ на території України у випадках, передбачених законами України;

- підприємницька діяльність на території України, пов'язана з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших нематеріальних об'єктів власності з боку іноземних суб'єктів господарської діяльності; аналогічна діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України;

- організація та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, аукціонів, торгів, конференцій, симпозіумів, семінарів та інших подібних заходів, що здійснюються на комерційній основі, за участю суб'єктів ЗЕД;

- орендні, в тому числі лізингові, операції між суб'єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарської діяльності.

3. Діяльність, пов'язана з рухом капіталів:

- експорт та імпорт капіталів;
- міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами у випадках, передбачених законами України;

- кредитні та розрахункові операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності;

- операції з придбання, продажу та обміну валюти на валютних аукціонах, валютних біржах та на міжбанківському валютному ринку.

4. Діяльність, пов'язана з рухом робочої сили:

- експорт та імпорт робочої сили;
- роботи на контрактній основі фізичних осіб України з іноземними суб'єктами господарської діяльності як на території України, так і за її межами; роботи іноземних фізичних осіб на контрактній оплатній основі з суб'єктами ЗЕД як на території України, так і за її межами.

5. Діяльність, пов'язана зі здійсненням торгово-посередницьких операцій:

- експорт та імпорт товарів;
- товарообмінні (бартерні) операції та інша діяльність, побудована на формах зустрічної торгівлі між суб'єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарської діяльності;

- організація та здійснення оптової, консигнаційної та роздрібною торгівлі на території України за іноземну валюту у передбачених законами України випадках;

- посередницькі операції, при здійсненні яких право власності на товар не переходить до посередника (на підставі комісійних, агентських договорів, договорів доручення та інших).

6. Діяльність, пов'язана зі спільною підприємницькою діяльністю:

- створення спільних підприємств різних видів і форм, проведення спільних господарських операцій та спільне володіння майном як на території України, так і за її межами.

Автори, на основі існуючих визначень та з урахуванням всіх видів ЗЕД підприємства, пропонують визначати «ЗЕД підприємства» як сукупність видів діяльності суб'єктів господарювання, які виникають внаслідок взаємодії із зарубіжними партнерами та контрагентами як на території України, так і за її межами, з метою ефективного використання переваг міжнародного поділу праці.

На окрему увагу також заслуговує дослідження чинників впливу на ЗЕД, які доцільно розглядати з позицій макро- і мікроекономіки (рис. 1.1).

Як бачимо з рисунку 1.1, дія чинників зовнішнього середовища передбачає вплив чинників з боку державних та ринкових механізмів. До чинників впливу на організаційно-економічне забезпечення ЗЕД регіону з боку державних механізмів відносимо політичні, економічні та адміністративні. Чинники впливу на організаційно-економічне забезпечення ЗЕД з боку ринкових механізмів об'єднані у дві групи економічних та організаційних чинників.

Дія чинників внутрішнього середовища ЗЕД буде залежати від самих особливостей регіону (держави) економічні та організаційні.

ЗЕД має бути спрямована на вирішення конкретних завдань, що стоять перед національною економікою, а саме: зменшення зовнішньої заборгованості; забезпечення потреб в імпорті; оптимальна реалізація експортних можливостей; структурна перебудова національної економіки.

Розвиток зовнішньоекономічних відносин держави багато в чому залежить від діяльності регіонів, тому, одним з головних стратегічних напрямів роботи на цьому рівні є правове забезпечення і координація зовнішньоекономічної діяльності [34,с. 7].

На регіональному рівні мають бути сформовані більш-менш самостійні системи управління, здатні у процесі суспільних перетворень змінюватися.

Натомість, для здійснення таких системних перетворень потрібні відповідні методологічні засади формування специфічних регіональних умов. Задля цього доцільно систематизувати моделі розвитку зовнішньоекономічної діяльності як складової державно-управлінської діяльності (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 – Чинники впливу зовнішнього і внутрішнього середовища на зовнішньоекономічну діяльність

Джерело: [71, с. 87].

Отже, ЗЕД є однією з найважливіших складових процесу формування структури національної економіки держави (регіону), її стійкості та динаміки розвитку. Вона має бути спрямована на вирішення конкретних завдань, які стоять перед економікою держави.

Щодо *сучасних тенденцій* ЗЕД, то вони такі:

Міждержавне співробітництво базується на територіальній близькості партнерів (*регіоналізація економіки*). З початку нового століття активізуються зовнішньоекономічні зв'язки країн східно-азіатського регіону. В процесі інтеграції одну з основних ролей відіграє Японія. Змінилися географія її прямих іноземних інвестицій: до 2002 року 44% інвестицій припадало на Північну Америку (42% – США), 19% – на Європу. На всі країни Азії припадало 16,5% капіталовкладень (з них на Гонконг, Південну Корею, Сінгапур, Тайвань – 10%). Важливими об'єктами інвестування були Австралія, Нова Зеландія та Південно-Африканська Республіка. На даний момент на Північну Америку припадає тільки 29,0% інвестицій, збільшилися їх обсяги в Азію (35,6%), з них більше третини припадає на Китай.

2. *Суттєво активізували ЗЕД Китай та Індія.* Залучаючи нові технології й іноземні інвестиції, створюючи спільні підприємства (співзасновники яких надають вітчизняним підприємствам новітні технології, “ноу-хау”, основні фонди й устаткування), ці країни підняли реальний рівень виробництва, а також забезпечили підвищення економічного зростання й, як наслідок, обсяги зовнішньоторговельних поставок. Наприклад, індійський експорт щорічно зростає на 10-13%.

3. *Вирішальну роль у зовнішньоекономічних зв'язках країн світу відіграють транснаціональні корпорації.* Понад 90% з них розташовані у розвинутих країнах. 30% наймогутніших належать США, 10% – Японії. Вони розміщують за кордоном 30-50% активів, контролюють понад 40% промислового виробництва, більше 50% світової торгівлі, майже 80% патентів на нову техніку й технологію й 80% обсягів її продажів.

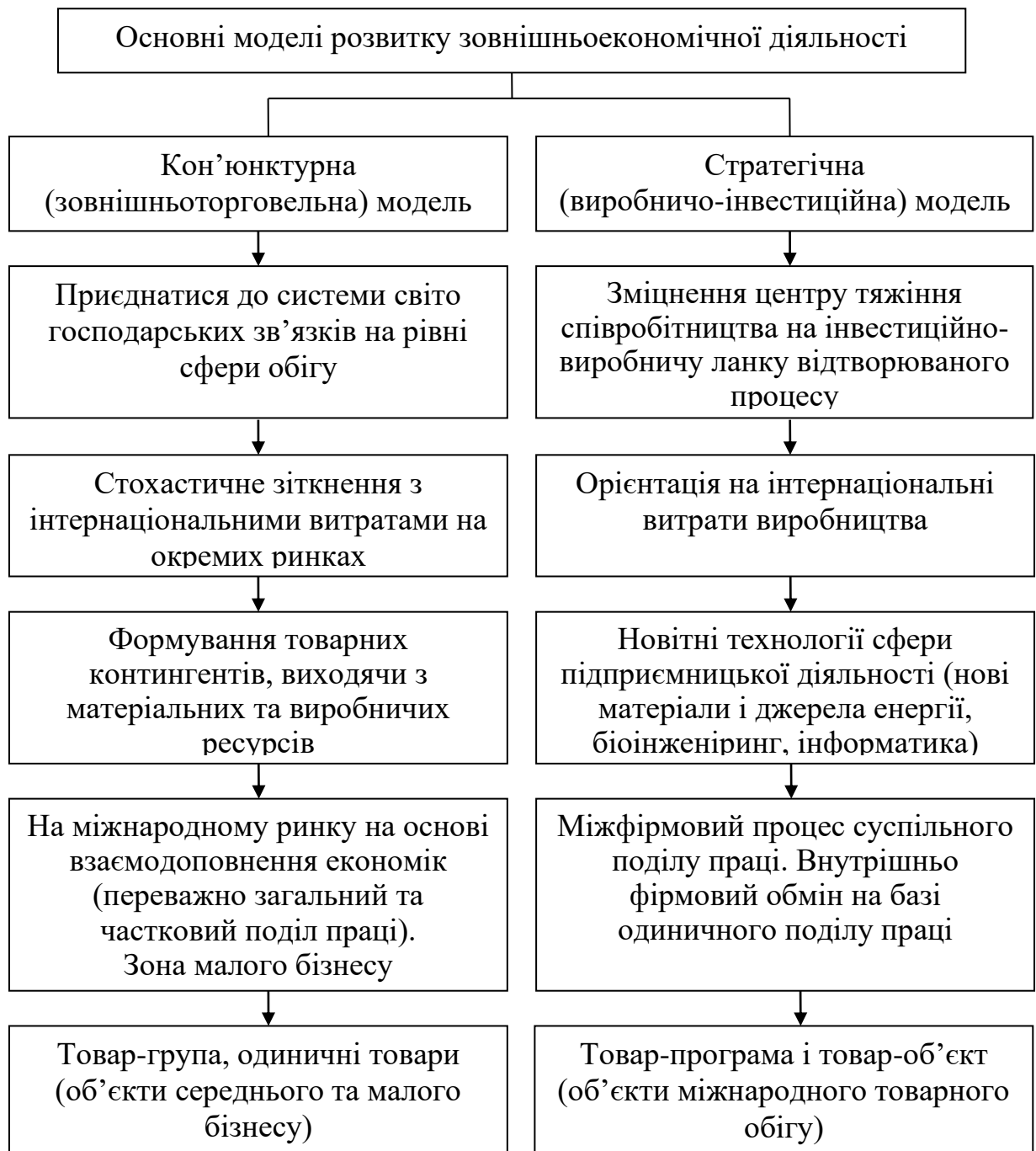

Рисунок 1.2 – Основні моделі розвитку зовнішньоекономічної діяльності як складової державно-управлінської діяльності

Джерело: [34; 35, с.236-244].

4. *Зовнішньоекономічна політика розвинутих країн ґрунтується на принципах відкритої міжнародної торгівлі й подальшої її лібералізації.* Наприклад, для більшості товарів зовнішня торгівля Великобританії й Німеччини здійснюється без обмежень, а основний наголос робиться на розвиток торговельно-економічних відносин з країнами ЄС, США і Японією. Щодо США, то їхнім ключовим завданням в області зовнішньоекономічної

політики є використання власного впливу для забезпечення відкритої світової економіки, поглиблення переваг глобалізації, активної підтримки ЗЕД малих і середніх підприємств.

5. Всі держави використовують адміністративні методи обмеження дій конкурентів своїх національних фірм, наприклад, перешкоджання їхньому проникненню на внутрішній ринок, більш жорсткі умови для їхнього функціонування, заборони, підвищені екологічні вимоги тощо. Активно використовуються політичні засоби. Поширюється арсенал використання замаскованих засобів для підтримки своїх експортерів.

6. Залишається залежність країн колишньої соціалістичної системи від економіки розвинутих країн. У зв'язку з цим, уряд цих країн має опікуватися захистом національних інтересів значно більшою мірою, ніж він робить це сьогодні.

В умовах жорсткої світової конкуренції і сучасного економічного стану України, вона посідає 75 місце за показником державної закупівлі високотехнологічної продукції і 73 місце із 131 країн за показником конкурентоспроможності продукції. Їй належить тільки 0,06% світового обсягу фінансування науково-дослідних робіт, а частка експорту високих технологій у загальному промисловому експорті становить 3,3%. Отже активізація зовнішньоекономічної діяльності можлива в разі удосконалення відповідних механізмів як підприємств, так і держави.

1.2. Характеристика складових організаційно-економічного механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Забезпечення ефективного та результативного розвитку ЗЕД виступає одним із перспективних векторів політики кожної країни. На особливу увагу у цьому контексті, на нашу думку, заслуговує питання складових організаційно-економічного механізму ДР ЗЕД держави та її окремих регіонів.

Організаційно-економічний механізм ДР ЗЕД – це сукупність економічних і організаційно-адміністративних методів, важелів та інструментів, що у поєднанні здійснюють регулюючий і стимулюючий вплив на ЗЕД через створення сприятливих умов для підвищення конкурентоспроможності суб'єктів ЗЕД та конкурентоспроможності їх продукції на основі впровадження інновацій з метою ефективного використання їх експортного потенціалу та розширення зовнішніх ринків збуту вітчизняної високотехнологічної продукції з високою часткою доданої вартості.

Основною ціллю формування організаційно-економічного механізму ДР ЗЕД є визначення тих методів, важелів та інструментів державного регулювання, а також способів їх застосування, які матимуть стимулюючий вплив на прискорений розвиток експортної діяльності, у тому числі, у видах діяльності з високою часткою доданої вартості, інноваційної продукції, що має високу конкурентоспроможність на зовнішніх ринках.

Основними завданнями при формуванні та розвитку організаційно-економічного механізму ДР ЗЕД є визначення необхідних заходів для:

- стимулювання збільшення обсягів і ефективності експорту, а також зміни його структури на користь конкурентоспроможних у перспективі видів діяльності (машинобудування, приладобудування тощо);
- сприяння підвищенню рівня міжнародної конкурентоспроможності продукції на основі впровадження інновацій;
- збільшення частки доданої вартості у експортній продукції;
- створення передумов для акумуляції промисловими підприємствами коштів інвестиційного призначення, зокрема, за рахунок прибутку;
- заохочення залученню іноземних інвестицій як важливого чинника підвищення фінансових можливостей промислових підприємств в умовах перехідної економіки;

- спрощення процедур ввезення та мінімізація тарифних бар'єрів стосовно імпорту основних виробничих фондів ("інвестиційного імпорту"), виробництво аналогів яких не налагоджено в Україні;

- застосування експортного мита стосовно сировини та ресурсів, що можуть бути використані вітчизняними підприємствами обробної промисловості;

- сприяння мінімізації тарифних бар'єрів та ліквідації нетарифних бар'єрів зі сторони країн-імпортерів вітчизняної продукції;

- мінімізації передумов і можливостей підприємств до зловживання стимулюючими засобами, здійснення діяльності у тіньовому секторі економіки, оподаткування прибутків у офшорних зонах тощо.

Завданнями при формуванні механізму ДР ЗЕД є:

- окреслення складових механізму, що мають як прямий, так і опосередкований вплив на ЗЕД, визначення взаємозалежностей між ними;

- обґрунтування можливих змін кожної зі складових механізму, необхідних для досягнення бажаного регулюючого чи стимулюючого впливу;

- визначення суб'єктів регулювання ЗЕД, що будуть мати прямий чи опосередкований вплив на впровадження складових механізму регулювання у дію;

- складення переліку нормативно-правових документів та визначення відповідних змін, які необхідно внести у них з метою впровадження механізму.

Зрозуміло, що доцільною є розробка такого механізму регулювання ЗЕД суб'єктів підприємницької діяльності, в результаті застосування якого відбудеться реальна активізація експортної діяльності і, водночас, цей механізм буде запобігати зловживанню та здійсненню цієї діяльності у тіньовому секторі економіки. А тому основними принципами механізму ДР ЗЕД є: чіткість, послідовність, зрозумілість, постійність, логічність,

справедливість, передбачуваність, пропорційність і екстериторіальність дії впроваджених заходів.

Розглядаючи проблему формування механізму ДР ЗЕД територіально-виробничих систем, необхідним є визначення усіх складових, що входять до нього і мають вплив на цю діяльність. Водночас, потрібно враховувати всі аспекти впливу складових цього механізму на економічну систему з огляду на те, що більшість з них можуть впливати не лише на діяльність територіально-виробничих систем, але і на інші підприємства, що займаються ЗЕД, а навіть на ті суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють свою діяльність лише на території України.

Також формування організаційно-економічного механізму ДР ЗЕД вимагає комплексного розгляду і удосконалення всіх його складових з урахуванням специфіки перехідної економіки України, стану платіжного балансу, стратегічних пріоритетів розвитку національної економіки і ролі вітчизняних територіально-виробничих систем у становленні і розвитку експортних потужностей країни. Зважаючи на цю роль та наявний виробничий потенціал таких систем, основним видом ЗЕД потрібно вважати експорт, а тому складові механізму повинні зосереджуватися, насамперед, на його регулюванні, а точніше – стимулюванні.

Формуючи концептуальні засади процесу формування комплексного механізму ДР ЗЕД, необхідно виділити його складові та визначити взаємозв'язки між ними. Можливим є визначення складових та їх зведення в межах єдиного механізму, структурно-логічна схема якого представлена графічно на рис. 1.3. Відповідно, в межах механізму ДР ЗЕД доцільно виділити 10 складових і визначено як взаємозалежності між ними, так і характер їх впливу цю діяльність.

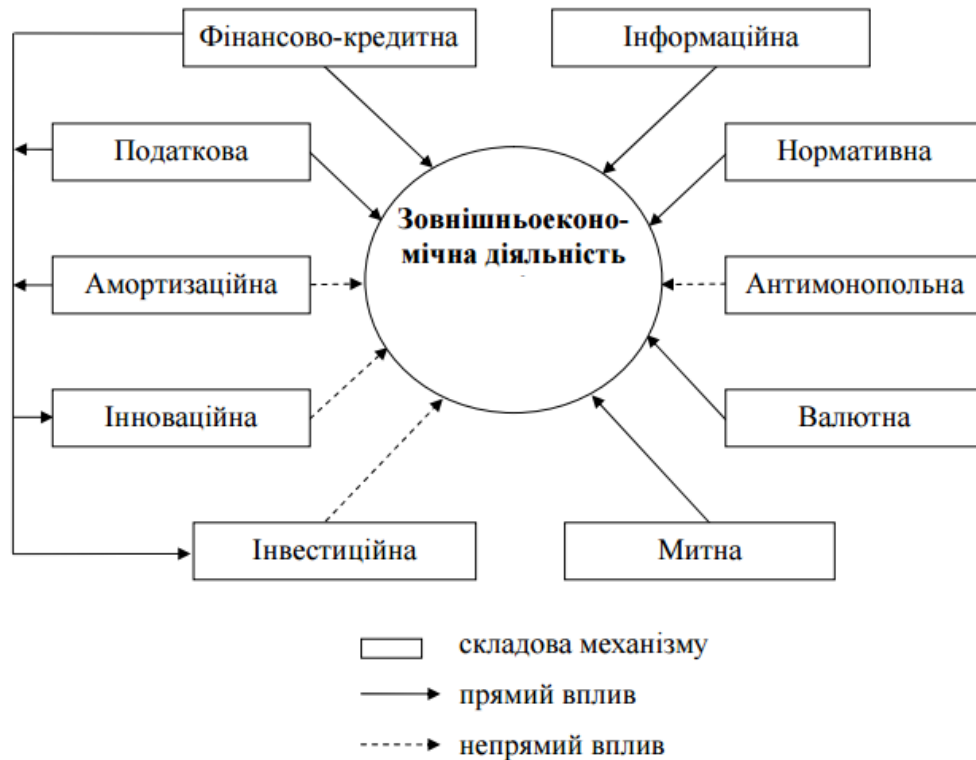

Рисунок 1.3 – Схема організаційно-економічного механізму ДР ЗЕД
Джерело: [40].

З рис. 1.3 видно, що деякі складові механізму є значно пов'язаними між собою, а навіть можуть впроваджуватися в дію з застосуванням важелів і інструментів інших складових. Враховуючи це, особлива увага повинна приділятися їх зміні у комплексі відповідно до інших складових. Для детальнішого пояснення складових механізму і їх взаємозалежностей необхідно зазначити таке:

інноваційна та інвестиційна складові регулювання впроваджуються, передусім, за допомогою важелів та інструментів фінансово-кредитної, податкової та амортизаційної складових;

податкова складова має прямий та непрямий вплив через податки;

фінансово-кредитна складова має прямий вплив через кредитування та страхування експорту і непрямий - через рівень кредитних ставок, фінансування чи пільгове кредитування інноваційної діяльності тощо.

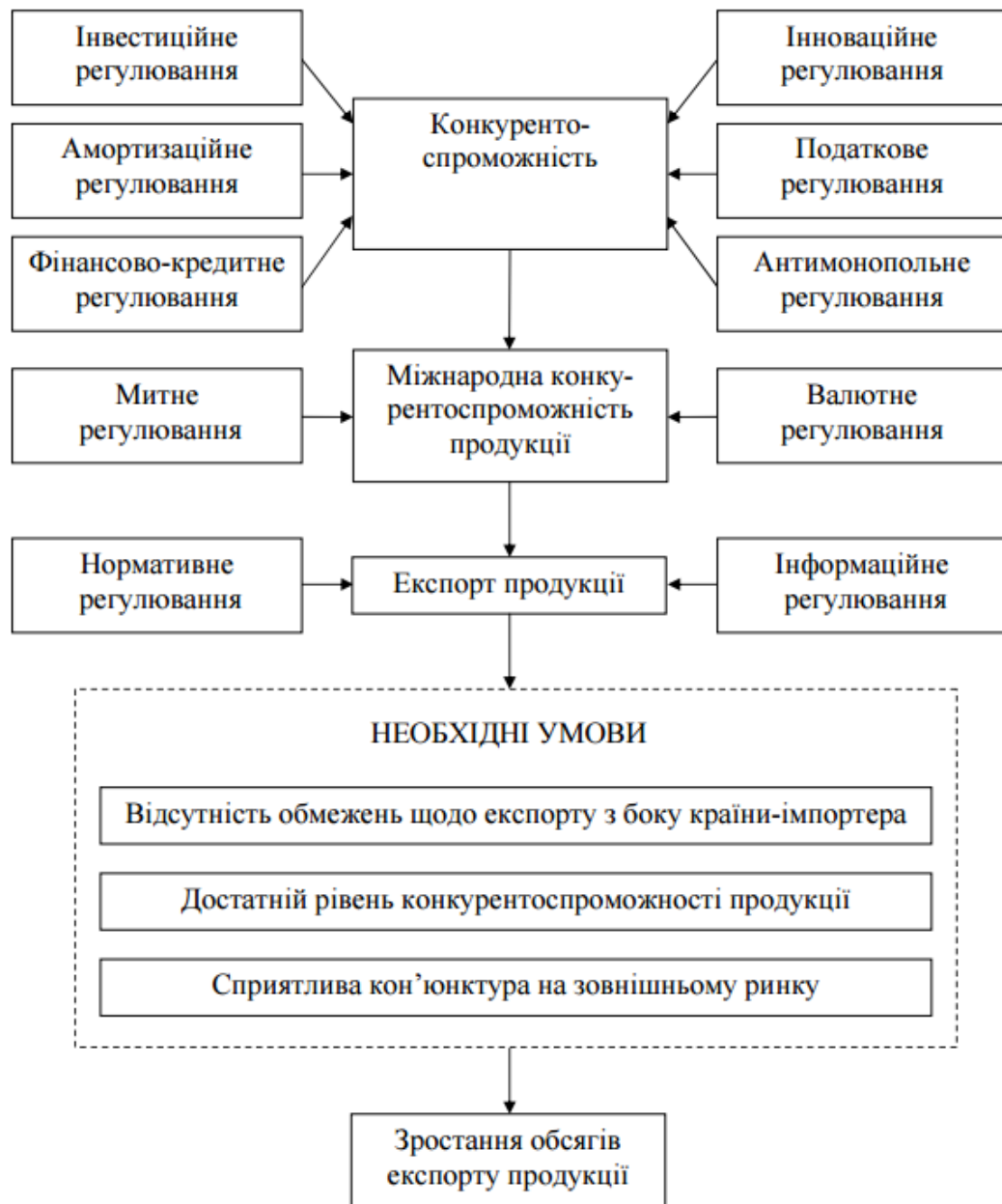

Рисунок 1.4 – Схема причинно-наслідкових зв'язків процесу зростання обсягів експорту продукції на основі конкурентоспроможності
Джерело: [40].

Враховуючи це, наведені складові механізму, що проявляються у формах державного регулювання, можна поділити на три основні блоки, залежно від об'єкту регулювання, на який вони мають прямий вплив:

складові, які впливають на конкурентоспроможність територіально-виробничої системи та її продукції;

складові, які впливають лише на конкурентоспроможність продукції;

складові, які впливають на підготовку і процес експорту продукції. Базуючись на цьому розподілі і враховуючи мету механізму регулювання зовнішньоекономічної діяльності територіально-виробничих систем, можливим є визначення та представлення алгоритму (послідовності), за якою складові механізму мають вплив на цю діяльність.

Як видно з рис. 1.4, при ефективному державному стимулюванні можливими є лише три основні перешкоди в активізації експортної діяльності територіально-виробничих систем, зокрема:

1. Обмеження щодо експорту з боку країни-імпортера. На цю умову вплив має лише держава, усунути її вона може шляхом укладання угод із країнами, які є дійсними чи потенційними імпортерами, або за рахунок участі у міжнародних економічних організаціях, що спрощують умови міжнародної торгівлі між тими країнами, які є їх членами (передусім, це Світова організація торгівлі).

2. Недостатній рівень конкурентоспроможності продукції. Ця перешкода та шляхи її подолання лежать виключно у сфері впливу підприємства-експортера, яке може вирішити її за рахунок мобілізації ресурсів (наукових, матеріальних, фінансових, управлінських тощо), впровадження інновацій та покращення параметрів продукції з метою підвищення її конкурентоспроможності до необхідного рівня.

3. Несприятлива кон'юнктура на зовнішньому ринку. На цю перешкоду підприємство-експортер впливу не має. Можливість розв'язання даної проблеми існує лише за умови значної модифікації продукції або диверсифікації і виходу на нього з новим виробом, але такі дії не вирішують проблеми збуту конкретного виду продукції. Ця перешкода є єдиною, на яку впливу не має ані держава, ані промислове підприємство.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ТА ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Аналіз основних показників розвитку зовнішньоекономічної діяльності України та Хмельницької області

Теперішні умови соціально-економічного розвитку України актуалізують виклики та загрози, пов'язані зі здатністю держави забезпечувати у середньо- та довгостроковій перспективі необхідний стан її економічної безпеки. Україна зіткнулася із ситуацією, за якої загрози національним інтересам та національній безпеці в економічній сфері зі стану потенційних трансформувалися в реальні.

Деструктивні процеси у зовнішньоекономічній діяльності в Україні пов'язані з поглибленням фінансово-економічної кризи та військовим протистоянням з Російською Федерацією. Руйнування 10% виробничих потужностей та зупинка 25% промисловості нашої держави вкрай негативно впливає на ЗЕД, яка залишається ключовим чинником вітчизняної економіки.

Поглиблення глобалізації, інтенсифікація інтеграційних процесів України з ЄС ставить перед нами нові виклики. Угода про асоціацію між Україною та Євросоюзом передбачає відкриття нових можливостей для прискорення реформ у економіці та успішного входження нашої держави на перспективний та надзвичайно великий ринок Європейського Союзу.. Відносини України з ЄС упродовж 2014-2018 рр. характеризувалась такими тенденціями:

1. Посилення проєвропейського напрямку зовнішніх операцій з товарами України. Товарооборот України та Євросоюзу в 2018 р. (43,3 млрд дол США) практично досяг рівня докризового 2013 р. (43,8 млрд дол США). На ринки ЄС у 2018 р. припала рекордна (41,5 %) частка зовнішньоторговельного товарообороту України, що підтверджує активну реалізацію потенціалу європейського вектору зовнішньоекономічного

співробітництва України. Для українських підприємств ринок країн ЄС став ключовим ринком збуту, на який припадало 42,6 % усього товарного експорту у 2018 р. (рис. 2.1).

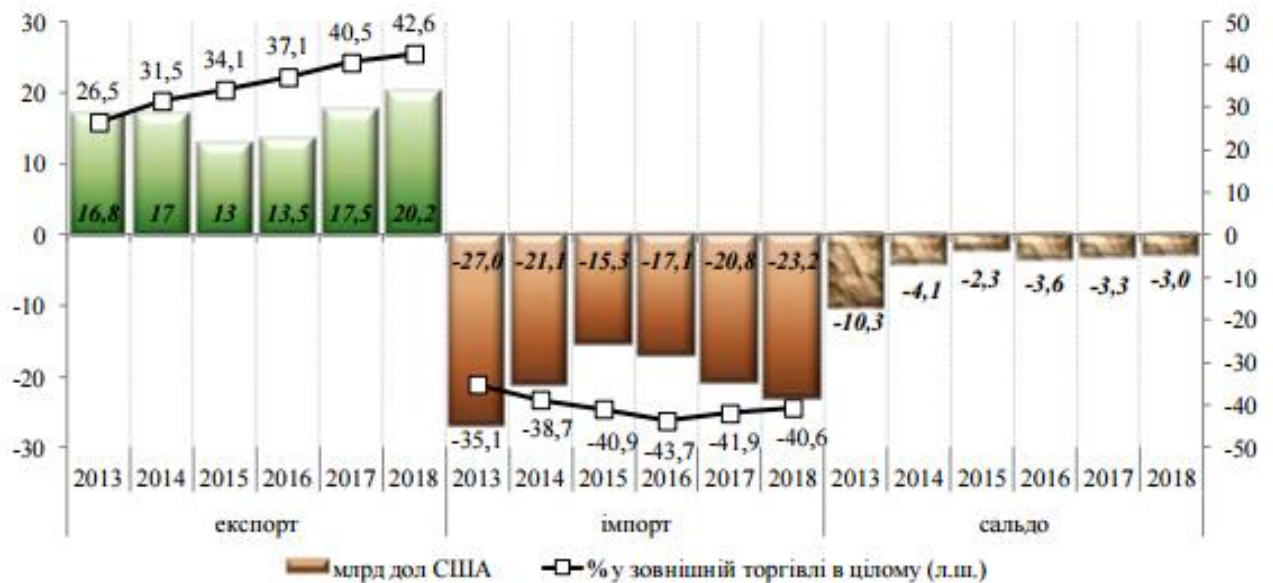

Рисунок 2.1 – Обсяги зовнішньої торгівлі товарами України та ЄС–28 у 2013-2018 рр., млрд дол США та їхня динаміка, %

Примітка. Складено за даними Інституту стратегічних досліджень при Президенті України.

2. Уповільнення змін технологічної структури у двосторонній товарній торгівлі, які склались під впливом: Збереження сировинної та низько технологічної орієнтованості українського експорту до ЄС, яка, попри помірковані структурні зрушення, утримується на критично високому рівні. Так, у 2018 р. 83,1 % становили сільськогосподарські, а також низько- та середньотехнологічні промислові товари (83,2 % у 2013 р.) (рис 2.2). При цьому:

1) найбільшого зростання досягнуто у експорті сільськогосподарської сировини, обсяги якого зросли у 1,8 разу (з 1,9 млрд дол США у 2013 р. до 2,4 млрд дол США в 2018 р.). На європейський ринок у 2018 р. припало 38,4 % усього українського експорту сільськогосподарської сировини (23,4 % у 2013 р.);

2) експорт низькотехнологічних промислових товарів у 2018 р. у 1,3 разу перевищив рівень 2013 р., при цьому вже 39,8 % експорту таких товарів

надходить до країн ЄС (31,4 % у 2013 р.);

3) експорт до ЄС середньо- низькотехнологічних товарів у 2018 р. відповідає обсягам 2013 р., при цьому вагомість для таких товарів ринку ЄС зросла до 43,6 % їх загального по Україні експорту (у 2013 р. – лише 26,8 %).

Слід відзначити посилення тренду нарощення позитивного сальдо у торгівлі сільськогосподарськими товарами (у 2018 р. експорт перевищив імпорт у 7,1 разу проти 2,3 разу в 2013 р.) та позитивного сальдо у торгівлі з ЄС низькотехнологічними товарами (перевищення експорту над імпортом склало 1,4 разу у 2018 р.). При цьому в торгівлі середньо- низькотехнологічними товарами традиційно позитивне сальдо для України з 2015 р. є від'ємним (-1,6 млрд дол США у 2018 р.);

- Нарощення обсягів експорту та підвищення вагомості ринку ЄС для виробників середньо-високотехнологічної та високотехнологічної продукції. Зокрема:

(i) експорт до ЄС середньо-високотехнологічних товарів у 2018 р. досяг 2,9 млрд дол США (2,5 млрд дол США у 2013 р.), а вагомість ринку Євросоюзу в загальному експорті таких товарів стала домінуючою (54,4 % у 2018 р. проти 25,2 % у 2013 р.);

(ii) експорт високотехнологічних товарів до ЄС у 2018 р. складав 0,5 млрд дол США (0,3 млрд дол США у 2013 р.), а вагомість ринку ЄС для його експортерів зросла більш ніж втричі – з 11,7 % у 2013 р. до 38,2 % у 2018 р. Загалом дедалі більше підвищується вагомість ринку ЄС для українського бізнесу.

3. Збереження диспаритетності зовнішньої товарної торгівлі. Стимулювання та активізація експортерів на тлі сприятливої зовнішньої кон'юнктури дозволили пом'якшити диспаритетність товарної торгівлі з ЄС та втричі знизити сукупне від'ємне сальдо до 3,0 млрд дол США у 2018 р. (-10,3 млрд дол США у 2013 р.).

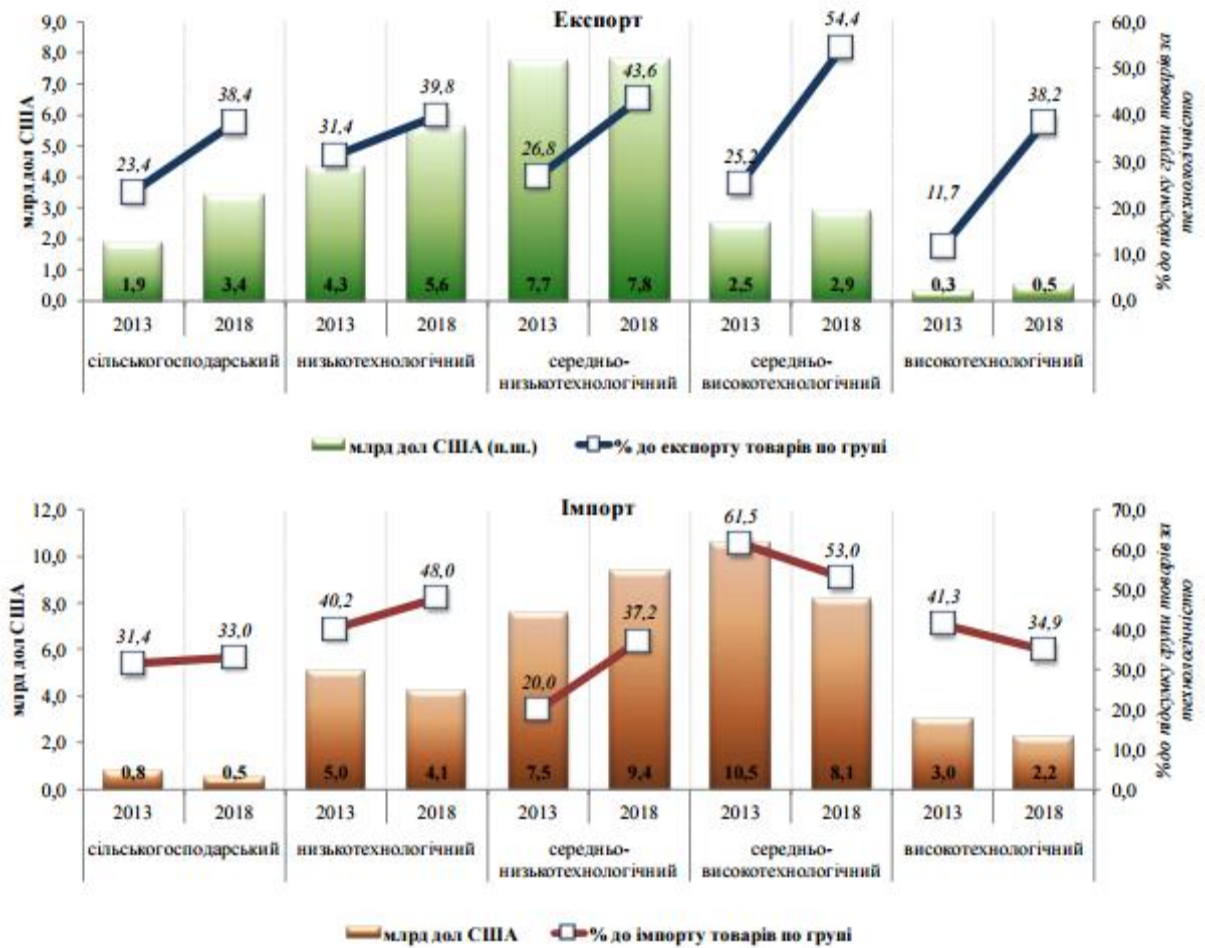

Рисунок 2.2 – Обсяги співпраці ЄС та України

Примітка. Складено за даними Інституту стратегічних досліджень при Президентові України.

Для України вкрай важливо активізувати роботу у напрямі впровадження передбачених УА механізмів з доведеною ефективністю, що відкривають можливості для реструктуризації промисловості. Зокрема, цілі відновлення в Україні промислового зростання мають реалізовуватися завдяки застосуванню інструментів, передбачених положеннями Глави 10 «Політика у сфері промисловості та підприємництва» Угоди.

Хмельницька область – це область зі значним економічним потенціалом, розвинутим аграрним сектором, широкими можливостями для розвитку зовнішньоекономічних відносин. ЗЕД Хмельницької області сприяє виведенню цього регіону на якісно новий рівень розвитку, її позиціонуванні у міжнародному економічному просторі, що набуває особливої актуальності в умовах інтеграції України до Європейського Союзу та необхідності

розв'язання нагальних соціально-економічних проблем регіону та проблем його безпеки.

Динаміка ЗЕД Хмельницької області за 2016-2018 рр. наведена в таблиці 2.1. та рис.2.3.

Таблиця 2.1 – Динаміка зовнішньоекономічної діяльності Хмельницької області за 2016-2018 рр. (тис. дол. США)

Назва	2016	2017	2018	Темп росту 2015/2014, %
Експорт	314372,4	467647,8	638177,0	136,5
Імпорт	325505,5	414190,3	446528,1	107,8
Сальдо	-11133,1	53457,5	191648,9	x

Примітка. Складено автором за даними Головного управління статистики у Хмельницькій області.

Нарощування експортного потенціалу упродовж досліджуваного періоду році забезпечувалося шляхом реалізації заходів, що передбачали створення умов для активізації експортної діяльності через сприяння налагодженню співробітництва підприємницьких структур з іноземними контрагентами, пошук нових контрагентів із-за суттєвої втрати ринку збуту Російської Федерації. У 2018 році обсяги експорту та імпорту товарів становили, відповідно, 638177,0 тис доларів США і 446528,1 тис. доларів. Порівняно з 2017 роком експорт збільшився на 36,5%, імпорт – на 7,8 %. Додатне сальдо зовнішньої торгівлі товарами стрімко зростало і у 2018р. становило 191648,9 тис доларів (а ще у 2016 році воно було від'ємне). Коефіцієнт покриття експортом імпорту у 2018р. становив 1,43 (у 2017р. – 1,13).

Найвагоміші експортні поставки товарів серед країн-членів ЄС здійснювалися до Німеччини (10,2%), Польщі (9,5%), Росії (7,5%), Італії (3,1%), Туреччини (3,1%), Білорусі (2,4%).

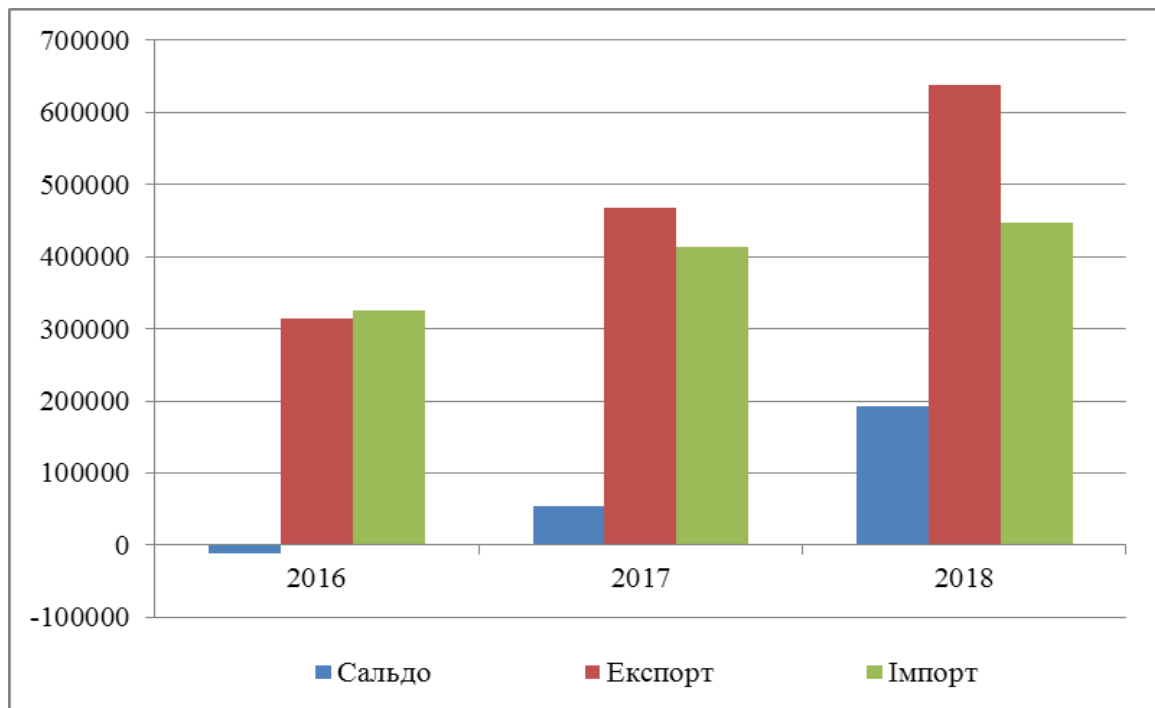

Рисунок 2.3 – Динаміка зовнішньоекономічної діяльності Хмельницької області за 2016-2018 рр., тис грн.

Примітка. Складено автором за даними Головного управління статистики у Хмельницькій області.

Таблиця 2.2 – Географічна структура експорту товарами області в 2018р.

Назва	Експорт		Частка у загальному обсязі експорту
	тис.дол. США	тис.дол. США	
Усього	638177,0	136,5	100
у тому числі			
Індія	3855,8	27,3	0,6
США	5072,5	98,5	0,8
Італія	20020,7	161,0	3,1
Туреччина	20057,5	103,6	3,1
Білорусь	15417,0	78,1	2,4
Саудівська Аравія	6173,4	179,0	1,0
Російська Федерація	47976,2	121,8	7,5
Польща	60683,4	131,8	9,5
Китай	13024,6	495,9	2,0
Німеччина	64828,7	100,0	10,2

Примітка. Складено автором за даними Головного управління статистики у Хмельницькій області.

Основу товарної структури експорту становили зернові культури; електричні машини; молоко та молочні продукти, яйця птиці, натуральний мед; насіння і плоди олійних рослин; пластмаси, полімерні матеріали; керамічні вироби; текстильні матеріали та текстильні вироби; прилади та

апарати оптичні, фотографічні; меблі; деревина і вироби з деревини; механічні машини.

Можна говорити про широку, але недостатньо ефективну структуру експорту, що склалася для Хмельниччини. Відносно невелика питома вага розвинених країн в експорті регіону свідчить про низький рівень конкурентоспроможності товарного експорту. У зв'язку з цим, ринкові шанси регіональних експортерів для виходу на технологічно розвинені світові ринки достатньо низькі.

Серед країн ЄС найвагоміші імпорتنі надходження товарів здійснювалися з Німеччини (16,8%), Польщі (11,2%), Італії (3,4%), Нідерландів (2,0%). Серед інших країн світу найбільші імпорتنі поставки товарів надходили з Саудівської Аравії (10,0%), Китаю (12,1%), Російської Федерації (8,3%), Туреччини (4,8%).

Таблиця 2.3 – Географічна структура імпорту товарами області в 2018 році

Назва	Імпорт		Частка у загальному обсязі імпорту
	тис.дол. США	у % до 2017р.	
Усього	446528,1	107,8	100
у тому числі			
Італія	15377,9	85,5	3,4
Туреччина	21483,9	132,4	4,8
Бельгія	9420,8	111,1	2,1
Нідерланди	8858,4	79,1	2,0
Російська Федерація	37110,6	136,3	8,3
Польща	49898,5	89,4	11,2
Німеччина	74813,9	109,7	16,8

Примітка. Складено автором за даними Головного управління статистики у Хмельницькій області.

Додатковим свідченням позитивних тенденцій у сфері ЗЕД Хмельниччини є сформоване додатне сальдо зовнішньої торгівлі товарами (цей показник має додатне значення вже два роки поспіль).

Відмітимо місце Хмельницької області у загальних обсягах експортно-імпортних операцій по Україні в цілому. Як видно з таблиці 2.4., частка Хмельницької області у загальному обсязі українського експорту становила у 2018 році 1,1%, у той час, коли максимальне значення цього показника

належало Дніпропетровській області (16,3%) та місту Києву (21,7%), а мінімальне – Чернівецькій (0,4%).

Таблиця 2.4 – Обсяги експорту-імпорту товарів за регіонами України у 2018 році

Регіон	Експорт		Імпорт		Сальдо
	тис.дол. США	у % до загального обсягу	тис.дол. США	у % до загального обсягу	
Україна	47334987,0	100,0	57187578,0	100,0	-9852591,0
у тому числі					
Вінницька	1429320,3	3,0	563048,7	1,0	866271,6
Волинська	719980,9	1,5	1368504,4	2,4	-648523,5
Дніпропетровська	7722596,4	16,3	5264893,3	9,2	2457703,1
Донецька	4845441,4	10,2	2247213,8	3,9	2598227,6
Житомирська	661860,8	1,4	531984,2	0,9	129876,6
Закарпатська	1658975,7	3,5	1515819,8	2,7	143155,9
Запорізька	3377247,5	7,1	1762838,2	3,1	1614409,3
Івано-Франківська	871353,5	1,8	833540,8	1,5	37812,7
Київська	1856333,0	3,9	3642341,6	6,4	-1786008,6
Кіровоградська	521761,0	1,1	263055,7	0,5	258705,3
Луганська	202920,8	0,4	285036,0	0,5	-82115,2
Львівська	1895635,5	4,0	2707300,7	4,7	-811665,2
Миколаївська	2112586,3	4,5	740041,3	1,3	1372545,0
Одеська	1668313,7	3,5	1546963,6	2,7	121350,1
Полтавська	1905900,9	4,0	1359553,2	2,4	546347,7
Рівненська	410890,2	0,9	298790,4	0,5	112099,8
Сумська	802120,7	1,7	723283,0	1,3	78837,7
Тернопільська	452483,7	1,0	419019,5	0,7	33464,2
Харківська	1278984,9	2,7	1738890,7	3,0	-459905,8
Херсонська	269932,7	0,6	327736,7	0,6	-57804,0
Хмельницька	638152,0	1,3	446557,1	0,8	191594,9
Черкаська	785641,5	1,7	398120,2	0,7	387521,3
Чернівецька	200132,6	0,4	139620,2	0,2	60512,4
Чернігівська	754951,9	1,6	483320,3	0,8	271631,6
м.Київ	10248192,3	21,7	23536557,9	41,2	13288365,6

Примітка. Складено автором за даними офіційної статистики.

У частині імпорту ситуація така: Хмельницька область має 0,8% від загального обсягу імпорту України, максимальна частка 9,2% (Дніпропетровська область), мінімальна – 0,2 та 0,5% (Чернівецька та Кіровоградська, Рівненська області відповідно). Така ситуація пов'язана, перш за все, зі значними диспропорціями ресурсному забезпеченні та у галузевій структурі економіки відповідних регіонів. Цілком зрозуміло, що

промислові східні області України, геополітичний статус столиці формують більші можливості здійснювати зовнішньоекономічні операції, а також нарощувати свій експортний потенціал.

Розглянемо також географічну структуру ЗЕД у розрізі самої Хмельницької області. Найбільшу частку у загальному обсязі експорту Хмельниччини займають міста Хмельницький (24,2% від загального обсягу), Славута (10,1%) та Кам'янець-Подільський (9,1%), серед районів – Старокостянтинівський (15,1%), Летичівський (5,4%), Ізяславський (5,4%) та Волочиський (5,1%). Такий розподіл сил пов'язаний з рівнем соціально-економічного розвитку, економічним потенціалом, а відтак – значними експортними можливостями відповідних територій. Найбільш залежні від іноземного імпорту міста Хмельницький (58,2% від загального обсягу імпорту за 9 місяців 2015 р.), Кам'янець-Подільський (11,9%), Славута (6,6%), а також такі райони як: Кам'янець-Подільський (4,7%), Краси́лівський (3,5%), Волочиський (2,8%) та Старокостянтинівський (2,0%).

У рамках досліджуваного питання важливо також проаналізувати обсяги та динаміку прямих іноземних інвестицій, що залучаються у регіон. Адже залучення на вітчизняні підприємства іноземних інвестицій дозволяє підвищувати продуктивність економіки країни та її окремих регіонів, що позитивно впливає на формування експортного потенціалу та зовнішньоекономічної безпеки регіону. Практика показує, що більшість суб'єктів господарювання, що працюють із залученням іноземних інвестицій, орієнтуються на здійснення ЗЕД. Обсяг унесених з початку інвестування в економіку області прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на 01 листопада 2019 р. становив 166,8 млн.дол. США (табл.2.5.).

У 2018 р. в економіку області іноземними інвесторами вкладено 255981,5 тис.дол.США та вилучено 4743,4 тис.дол.США прямих інвестицій (акціонерного капіталу).

Таблиця 2.5 – Прямі інвестиції (акціонерний капітал), тис.дол.США.

Назва	Усього	У тому числі з	
		країн ЄС	інших країн світу
Прямі інвестиції нерезидентів в регіоні (акціонерний капітал та боргові інструменти) на 01.01.2018	229307,3	211733,4	17573,9
Акціонерний капітал нерезидентів на 01.01.2018	170764,1	161708,5	9055,6
Надійшло акціонерного капіталу нерезидентів	38063,7	35119,2	2944,5
Вибуло акціонерного капіталу нерезидентів	-4743,4	-4517,7	-225,7
Інші зміни вартості акціонерного капіталу нерезидентів (зміна вартості, утрати, перекласифікація інвестицій тощо)	-4619,1	-4637,2	18,1
Акціонерний капітал нерезидентів на 31.12.2018	199465,3	187672,8	11792,5
Боргові інструменти (заборгованість за кредитами та позиками, зобов'язання за торговими кредитами та інші зобов'язання перед прямими інвесторами)			
на 01.01.2018	58543,2	50024,9	8518,3
на 31.12.2018	56516,2	37867,2	18649,0
Прямі інвестиції нерезидентів в регіоні (акціонерний капітал та боргові інструменти) на 31.12.2018	255981,5	225540,0	30441,5

Примітка. Складено автором за даними офіційної статистики.

Інвестиції надійшли з 43 країн світу. Із країн Європейського Союзу з початку інвестування внесено 225540,0 тис.дол. (88,1%), з інших країн світу – 30441,5 тис.дол. (11,9%). До п'ятірки основних країн-інвесторів, на які припадає 87% загального обсягу прямих інвестицій, належать: Нідерланди – 106133,7 тис.дол., Кіпр – 14335,7 тис.дол., Польща – 13725,3 тис.дол., Німеччина – 12014,3 тис.дол., Велика Британія – 5733,4 тис.дол.

Як бачимо, найбільших інвесторів цікавлять промисловість, оптова та роздрібна торгівля, сільське господарство, операції з нерухомим майном, транспорт, складське господарство тощо. Це ті види діяльності, що мають найменший термін окупності та найбільш привабливі для інвесторів.

Найбільшу частку у загальному обсязі іноземних інвестицій Хмельниччини займають міста Хмельницький (16,6% від загального обсягу), Шепетівка (6,3%) та Кам'янець-Подільський (4,8%), серед районів –

Кам'янець-Подільський (57,9%), Красилівський (4,0%), Городоцький (3,1%) та Хмельницький (2,2%).

Таблиця 2.6 – Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в регіоні за видами економічної діяльності (за найбільшими обсягами) в 2018 році, (тис.дол. США)

	Обсяги інвестицій на	
	01.01.2018	31.12.2018
Нідерланди	106133,7	136969,6
Промисловість	105474,1	136284,3
переробна промисловість	105474,1	136284,3
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	659,6	685,3
Польща	13725,3	13782,7
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	10949,0	10889,1
Промисловість	1815,4	1808,3
з неї переробна промисловість	1813,1	1805,9
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	351,7	339,2
Кіпр	14335,7	12580,7
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	7548,7	7551,2
Промисловість	3326,1	3291,9
з неї переробна промисловість	3248,3	3214,1
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	947,6	878,8
Операції з нерухомим майном	2327,1	716,0
Німеччина	12014,3	11760,0
Промисловість	9741,2	9575,6
переробна промисловість	9741,2	9575,6
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	1834,4	1761,8
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	412,7	397,5
Велика Британія	5733,4	5273,9
Промисловість	5251,2	4744,6
переробна промисловість	5251,2	4744,6

Примітка. Складено автором за даними офіційної статистики.

Не дивлячись на деяке зростання обсягів залучених прямих іноземних інвестицій, постійно діють чинники, які гальмують відповідні процеси, а саме: недосконалість, нестабільність та суперечливість законодавчої бази, яка регулює інвестування капіталу на території України; суттєві бюрократичні бар'єри започаткування та провадження інвестиційної діяльності тощо.

Регіональними проблемами залучення ефективних інвестицій в

економіку Хмельницької області є: відсутність розуміння у необхідності застосування маркетингового підходу до організації зовнішньоекономічних відносин, недостатня розвиненість інфраструктури для активізації інвестиційних процесів; відсутність бачення в конкретних обсягах та перспективах залучення інвестиційних ресурсів, а отже недостатня визначеність пріоритетів розвитку таких територій; критично недостатня кількість конкретних інвестиційних пропозицій; низький рівень інтересу внутрішнього інвестора до України та її окремих регіонів, відсутність дієвих механізмів стимулювання внутрішніх інвестицій на регіональному рівні; безсистемність роботи з іноземними інвесторами; недостатній рівень кадрового потенціалу, задіяного в інвестиційних процесах; недостатній інформаційний супровід інвестиційної діяльності; нерегулярність, а в багатьох випадках відсутність взагалі, фінансування програм та заходів з провадження інвестиційної діяльності.

У цілому, можна говорити про сформовані позитивні тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності, хоча її місце у відповідних показниках в цілому по Україні є незначне.

2.2. Оцінка організаційно-економічного механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

ДР ЗЕД здійснюється за допомогою низки методів адміністративного й економічного характеру, застосування яких мусить опиратися на нормативні акти чи закони. Доцільно зауважити, що становлення законодавства у сфері зовнішньоекономічної діяльності відбувалось упродовж тривалого часу і його можна поділити на цілу низку етапів (табл.2.7).

Як бачимо з таблиці 2.7., національне законодавство у сфері зовнішньоекономічної діяльності пройшло процес суттєвого перетворення із системи норм та принципів з акцентом на монополію держави на здійснення ЗЕД у досить структуровану систему правового регулювання ЗЕД із

включенням в неї наступних інструментів:

Таблиця 2.7 – Хронологія становлення законодавства України у сфері ЗЕД

Етап	Характеристика етапу
IX-XV ст.	почали з'являтися міждержавні договори у сфері зовнішньої торгівлі та започаткувалось «князівське законодавство» за часів Київської Русі й політичної роздробленості слов'янських князівств
XV-XVII ст.	ознаменований появою перших кодифікованих актів часів Литовської держави, Речі Посполитої, що регулювали окремі аспекти ЗЕД; розвитком торговельного та митного законодавства Козацько-гетьманської держави; розповсюдженням Магдебурзького права в Україні, яке надавало широкі повноваження містам у сфері торгівлі
XVIII ст.-1917 р.	пов'язаний з подальшим розвитком законодавства у сфері зовнішньої торгівлі за часів перебування українських земель у складі Російської імперії
1917-1918 рр.	ознаменовано створенням законодавства у сфері ЗЕД за часів боротьби за українську державність у форматі УНР
1919-1985 рр.	перебування українських земель у складі СРСР; обмеження ЗЕД; позиціонування Союзу РСР як самодостатньої держави
1986-1991 рр.	період соціально-економічної перебудови в СРСР з одночасною появою перших нормативних актів у сфері ЗЕД, що були спрямовані на відкриття національних ринків для доступу іноземних товарів та капіталу, ознаменував початок активної експортно-імпоротної діяльності, в тому числі з країнами капіталістичного світу, становив шостий період
1991-2003 рр.	початок формування національного законодавства у сфері ЗЕД в умовах незалежності; відбувається пошук моделі державного регулювання ЗЕД та напряму вектору зовнішньоекономічних та зовнішньоторговельних відносин
2003-2008 рр.	розроблення та систематизація вітчизняного законодавства у сфері ЗЕД у контексті цілеспрямованої інтеграції України до СОТ як необхідної передумови подальшого розвитку економіки держави
2008-2019 рр.	перманентний процес гармонізації вітчизняного законодавства з вимогами Європейського Союзу; активізація зовнішньоторговельних відносин в умовах європейської інтеграції, імплементації Угоди про асоціацію

Примітка. Складено автором за даними [2; 43].

- подальшого удосконалення та прийняття нормативної бази в Україні;
- виконання норм міжнародного права;
- приєднання України до міжнародних організацій та конвенцій;
- укладання міждержавних угод.

Беззаперечно, адаптація законодавства України до законодавства ЄС, що підтверджує необхідність приведення національного законодавства у

відповідність із *acquis communautaire*, є пріоритетним складником процесу інтеграції України до ЄС [44]. Законом України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р. визначено мету такої адаптації, досягнення відповідності правової системи України *acquis communautaire* з урахуванням критеріїв, що висуваються Європейським Союзом (ЄС) до держав, які мають намір вступити до нього [44].

Зауважимо, що важливою складовою чинного законодавства України у сфері зовнішньої політики виступає Угода про асоціацію, укладена між Україною та Євросоюзом. Важливою складовою цієї угоди є розділ, що стосується поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі Україна - ЄС (ЗВТ) є невід'ємною складовою Угоди про асоціацію. Така зона передбачає лібералізацію торгівлі як товарами, так і послугами, лібералізацію руху капіталів та до певної міри - руху робочої сили.

Відмінною рисою ЗВТ є комплексна програма адаптації регуляторних норм у сферах, пов'язаних з торгівлею, до відповідних стандартів ЄС. Це дозволить значною мірою усунути нетарифні (технічні) бар'єри у торгівлі між Україною та ЄС та забезпечити розширений доступ до внутрішнього ринку ЄС для українських експортерів і навпаки європейських експортерів до українського ринку. Таким чином поглиблена та всеохоплююча ЗВТ має забезпечити поступову інтеграцію економіки України до внутрішнього ринку ЄС [59].

Частина Угоди, яка стосується створення ЗВТ, охоплює такі основні сфери:

- торгівля товарами, в т.ч. технічні бар'єри в торгівлі;
- інструменти торговельного захисту;
- санітарні та фітосанітарні заходи;
- сприяння торгівлі та співробітництво в митній сфері;
- адміністративне співробітництво в митній сфері;
- правила походження товарів;

- торговельні відносини в енергетичній сфері;
- послуги, заснування компаній та інвестиції;
- визнання кваліфікації;
- рух капіталів та платежів;
- конкурентна політика (антимонопольні заходи та державна допомога);
- права інтелектуальної власності, в т. ч. географічні зазначення;
- державні закупівлі;
- торгівля та сталий розвиток;
- транспарентність;
- врегулювання суперечок [59].

Основою регулювання ЗЕД є набір економічних та неекономічних (адміністративних) методів впливу на систему зовнішньоекономічних відносин. Економічне регулювання ЗЕД підприємств доцільно розглядати на декількох рівнях, а саме: міжнародному; національному; регіональному; локальному.

Згідно з цим запропонована порівнева схема класифікації суб'єктів економічного регулювання ЗЕД в Україні (табл.2.8.).

Таблиця 2.8 – Класифікація суб'єктів регулювання ЗЕД в Україні

Рівні		Суб'єкти
Міжнародний	Глобальні організації	Світовий банк, Міжнародний валютний фонд, Світова організація торгівлі, Банк міжнародних розрахунків, Економічні органи ООН
	Міждержавні об'єднання	Європейський Союз, Організація економічного співробітництва і розвитку, Співдружність незалежних держав, Організація чорноморського економічного співробітництва
Національний	Держава в особі центральних органів виконавчої влади	Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банку України, Міністерство економіки, Державна митна служба, Антимонопольний комітет, Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі, Торговельні представництва України в іноземних державах та ін.

Регіональний	Держава в особі центральних органів виконавчої влади	Місцеві ради та їх виконавчі та розпорядчі органи, Територіальні підрозділи органів державного регулювання ЗЕД України
	Недержавні органи управління економікою	Товарні, фондові, валютні біржі, Торговельні палати, Асоціації, Спілки та інші організації координаційного типу
Локальний	Суб'єкти ЗЕД	Фізичні особи, Юридичні особи, Об'єднання фізичних та юридичних осіб, що не є юридичними особами, Структурні одиниці суб'єктів господарювання, що не є юридичними особами

Примітка. Складено автором за даними [11].

Перш за все, зазначимо, що, процеси інтернаціоналізації підприємств і країн відбуваються за участі певних міжнародних союзів, співтовариств, а також конкретних міжнародних організацій. У сукупності вони здатні допомагати сфері міжнародного бізнесу вирішувати його актуальні, насамперед фінансові та інші економічні проблеми. У табл. 2.5. наведена узагальнена система міжнародних організацій з регулювання зовнішньоекономічної діяльності та сприяння її розвитку. Ці всі організації характеризують міжнародний рівень, на якому відбувається економічне регулювання ЗЕД.

Національний рівень економічного регулювання ЗЕД виокремлено внаслідок існування державно-оформлених національних господарств, країн, уряди яких спрямовують свою діяльність на досягнення національних інтересів – політичних, ідеологічних, економічних, військових, соціальних, релігійних тощо.

Система інтересів визначає сутність і конкретний зміст як внутрішньої, так і зовнішньої, зокрема зовнішньоекономічної, політики уряду. У всіх країнах без винятку, а особливо в державах з перехідною економікою, де економічні відносини нестабільні, державне втручання в розвиток ЗЕД являється об'єктивною необхідністю. Це пов'язано, головним чином, із захистом національних інтересів, більш повного використання ЗЕД як фактору економічного зростання.

Таблиця 2.9 – Система міжнародних організацій з регулювання

зовнішньоекономічної діяльності та сприяння її розвитку

Типи організацій	Організації
I. Загальноекономічні організації	ЄС – Європейський союз; ОЕСР - Організація економічного співробітництва і розвитку
II. Організації з регулювання зовнішньоторговельних відносин	
Глобально-універсальні	ЮНКТАД – Конференція ООН з торгівлі і розвитку; ЮНІСТРАЛ – Комісія ООН з права міжнародної торгівлі; ВМО – Всесвітня митна організація; БМВ – Бюро міжнародних виставок; МТП – Міжнародна торговельна палата;
Регіональні торговельні організації	НАФТА - Північноамериканська зона вільної торгівлі; МЕРКОСУР – Південний спільний ринок;
Галузеві торговельні організації	ОПЕК – Організація країн-експортерів нафти; Багатосторонні міждержавні організації з регулювання світових товарних ринків
Організації із стандартизації та сертифікації	ІСО – Міжнародна організація із стандартизації; ГАТТ-СОТ – Генеральна угода з тарифів і торгівлі – Світова торговельна організація
III. Організації з регулювання валютно-кредитних відносин	МВФ – Міжнародний валютний фонд; СБ – Світовий банк; МБРР – Міжнародний банк реконструкції і розвитку; МЦРІС – Міжнародний центр розв’язання інвестиційних спорів; БМР – Банк міжнародних розрахунків; ЄІБ – Європейський інвестиційний банк; ЄБРР – Європейський банк реконструкції і розвитку; ін. регіональні банки розвитку; Паризький клуб кредиторів та Лондонський клуб кредиторів

Примітка. Складено автором за даними [11].

Державне регулювання ЗЕД підприємств передбачає створення відповідних умов та механізмів для ефективного розвитку зовнішньоекономічних відносин, та повної реалізації господарських можливостей у цій сфері. Економічне регулювання ЗЕД в Україні здійснюється згідно з принципами, визначеними у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [45, ст.7]. Суб’єкти економічного регулювання ЗЕД підприємств на національному рівні та їх основні функції в цій галузі наведені в таблиці 2.10. [45].

У сучасних умовах розвитку світового господарства все більшого значення набуває використання можливостей і конкурентних переваг окремих регіонів у розширенні ЗЕД.

Таблиця 2.10 – Органи економічного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств в Україні на національному рівні та їх функції

Органи регулювання	Функції суб'єктів регулювання ЗЕД
Верховна Рада України	<ul style="list-style-type: none"> • приймає, скасовує і змінює закони про ЗЕД; • затверджує головні напрямки зовнішньоекономічної політики України; • укладає і ратифікує міжнародні договори; • затверджує списки товарів, що підпадають під ліцензування при експорті або імпорті
Кабінет Міністрів України	<ul style="list-style-type: none"> • приймає нормативні акти в межах своїх повноважень; • подає свої пропозиції до Верховної Ради; • веде переговори та укладає міжнародні договори; • складає платіжний баланс та валютний план України
Національний банк України	<ul style="list-style-type: none"> • регулює валютні і міжнародні питання ЗЕД; • зберігає і використовує золотовалютний резерв; • представляє інтереси України у відносинах з центральними банками інших держав, міжнародними банками та іншими фінансово-кредитними установами та укладає відповідні договори; • видає ліцензії на здійснення комерційними банками операцій в іноземній валюті; • регулює курс національної валюти
Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України	<ul style="list-style-type: none"> • забезпечує проведення єдиної зовнішньоекономічної політики країни; • забезпечує контроль за ЗЕД; • проводить антидемпінгові та ін. спеціальні розслідування
Державна фіскальна служба України	<ul style="list-style-type: none"> • здійснює митний контроль в Україні; • затверджує акти з питань митної політики держави
Антимонопольний комітет України	<ul style="list-style-type: none"> • здійснює контроль за додержанням суб'єктами ЗЕД антимонопольного законодавства

Примітка. Складено автором за даними [11].

Регіон набуває все більшого значення як суб'єкт економічного регулювання ЗЕД, так як формує сферу діяльності щодо регулювання зовнішньоекономічного розвитку країни у просторовому та регіональному аспектах, яка дотична до взаємовідносин між державою і регіонами, а також регіонів між собою в галузі ЗЕД. До органів державного економічного регулювання ЗЕД на регіональному рівні діючим законодавством віднесені: місцеві ради та їх виконавчі та розпорядчі органи та територіальні підрозділи (відділення) органів державного регулювання ЗЕД України [45, ст. 10]. Економічне регулювання ЗЕД на рівні регіонів ефективно в тій мірі, в якій досягнутий і стабілізований компроміс між регіональними інтересами

держави у зовнішньоекономічній сфері, місцевими інтересами самих регіонів, а також інтересами самих підприємств-суб'єктів ЗЕД [15, с. 9].

Адміністративне регулювання зовнішніх зв'язків державою здійснюються з використанням таких методів:

- реєстрація суб'єктів зовнішньоекономічних відносин;
- реєстрація зовнішньоекономічних контрактів;
- розроблення системи нетарифного регулювання ЗЕЗ;
- ліцензування, квотування;
- заборона окремих видів експорту та імпорту;
- валютні обмеження та валютний контроль;
- заходи, пов'язані з використанням митних та адміністративних формальностей;
- процедура видачі ліцензій на право імпорту, експорту спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів;
- дозвільна система служби експортного контролю;
- сертифікація товарів, що ввозяться в Україну;
- дозвільна система органів державної влади, що здійснюють санітарно-епідеміологічний, ветеринарний, фітосанітарний, екологічний та інші види контролю;
- реєстрація лікарських засобів, виробів медичного призначення, імунобіологічних препаратів, харчових добавок;
- застосування державного пробірного контролю [62].

Слід враховувати той факт, що в умовах сучасних тенденцій розвитку світового господарства, зокрема постіндустріалізації, інтернаціоналізації, глобалізації, інтеграції, відбувається активне зростання обсягів міжнародної та світової торгівлі. У таких умовах неухильно зростає значущість розвитку ЗЕД для кожної країни та її економічного регулювання, яке здійснюється з метою забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку, створення найбільш сприятливих умов для залучення економіки країни в систему світового поділу праці (рис. 2.4).

Особливу увагу слід приділяти економічним регуляторам ЗЕД, до яких відносять:

- 1) розроблення і встановлення податків у сфері зовнішніх відносин;
- 2) затвердження порядку нагромадження і використання валютних коштів суб'єктів ЗЕД;
- 3) здійснення митного регулювання;
- 4) формування системи розрахунків та кредитування експортно-імпортних відносин.

Нинішня структура промисловості України не відповідає вимогам часу, соціально-економічна ситуація в країні не є обнадійливою – індекс промислової продукції у 2018 р. проти 2017 р. становив 98,7%.

Отже, пріоритетним завданням промислового розвитку має стати створення сучасного, інтегрованого у світове виробництво промислового комплексу, здатного в умовах інтеграції та глобалізації вирішувати основні завдання соціально-економічного розвитку та розв'язувати екологічні проблеми, у тому числі пов'язані з необхідністю обмеження та скорочення викидів парникових газів і збільшення їх поглинання [47]. Це можливо на основі впровадження інноваційної моделі розвитку суспільства з урахуванням принципів екологоорієнтованого розвитку, формування ефективного інвестиційного клімату та активізації ЗЕД.

З метою забезпечення сталого всеохоплюючого розвитку промисловості України Уряд ухвалив проект Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року [47].

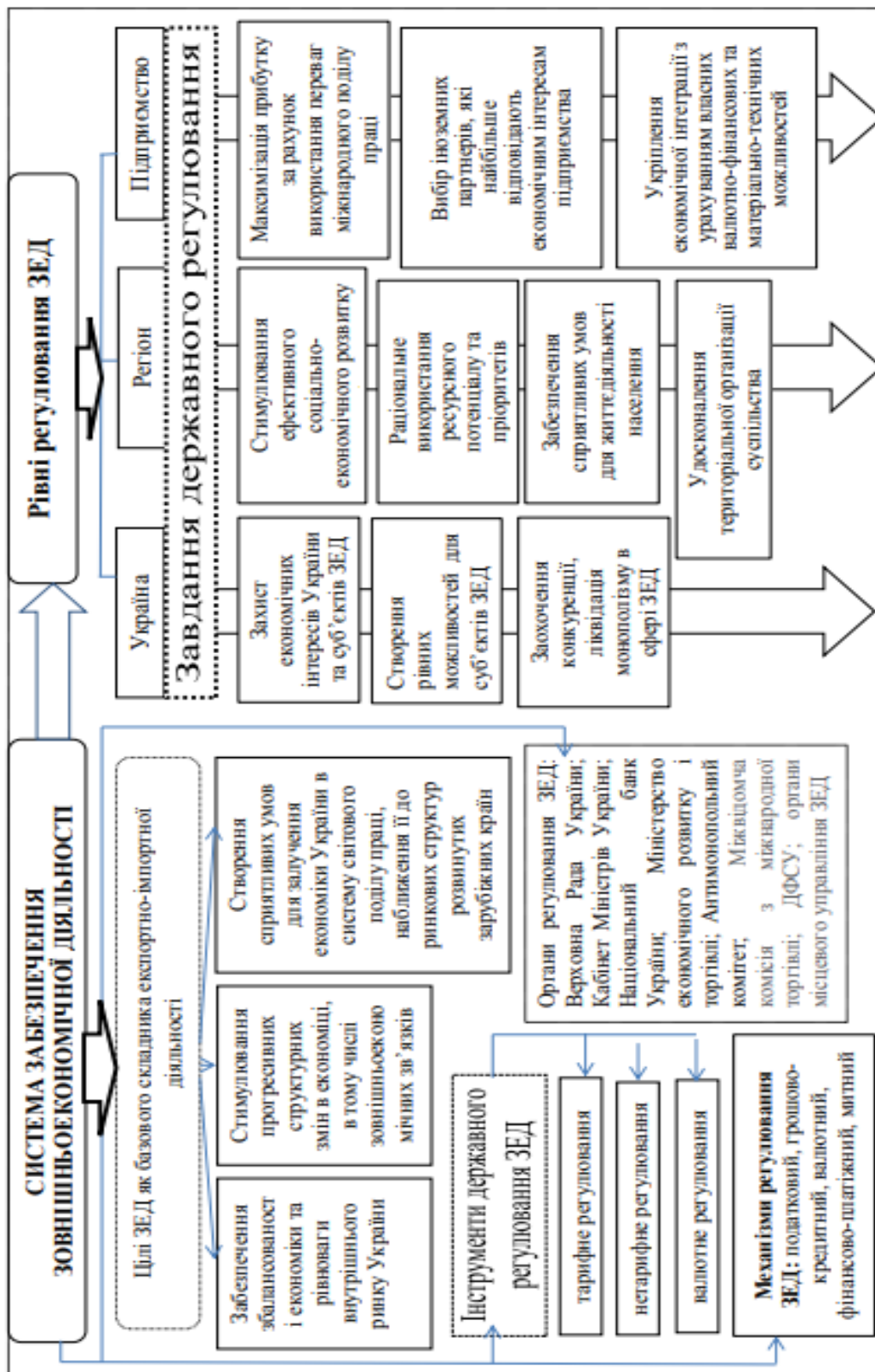

Рисунок 2.4 – Система державного регулювання ЗЕД

Джерело: [2].

У середньостроковій перспективі реалізація Стратегії дасть змогу суттєво скоротити економічне відставання України від розвинутих країн та забезпечити подальше стале, інноваційне та інтенсивне зростання економіки, підвищення економічної стійкості, соціальних стандартів і безпеки держави.

РОЗДІЛ 3

ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ

3.1. Стратегічні орієнтири державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності як запоруки зовнішньоекономічної безпеки регіону

Визнати необхідність ДР ЗЕД в умовах ринкової економіки ще недостатньо. Необхідно створити дієву систему організаційного забезпечення процесу ДР ЗЕД, яка повинна враховувати масштаби і ефективність ЗЕД залежно від організації її регулювання і управління, як на рівні держави (регіону), так і на рівні підприємства, визначити напрями їх взаємодії. У сучасних умовах ключовим орієнтиром ДР ЗЕД є забезпечення зовнішньоекономічної безпеки (ЗЕБ) як складової національної безпеки України. Для цього першочерговим завданням залишається необхідність забезпечення структурної перебудови національної економіки на інноваційній основі, що дало б можливість значно підвищити конкурентоспроможність вітчизняних виробників на світових ринках. Загалом зміцнення ЗЕБ пов'язано з формуванням інституційної структури ринкової економіки, становленням регіональних економік та їх трансформацією у глобалізовані регіони, проведенням політики міжнародної економічної співпраці, досягненням рівноправності у міжнародному трансфері технологій (рис.3.1.).

Технологічне відродження та створення «нової економіки» – це фундамент безпечного сталого розвитку країни та регіонів. Попередження та протидія загрозам вимагають проведення спеціальної політики у сфері міжнародного технологічного обміну. Йдеться передусім про державну науково-технічну політику, в якій важливим складником повинна бути система безпечної транскордонної передачі технологій. Ця політика має містити такі елементи як визначення пріоритетів, забезпечення достатнього фінансування науково-технічної сфери, сприяння міжнародній співпраці в галузі наукових досліджень.

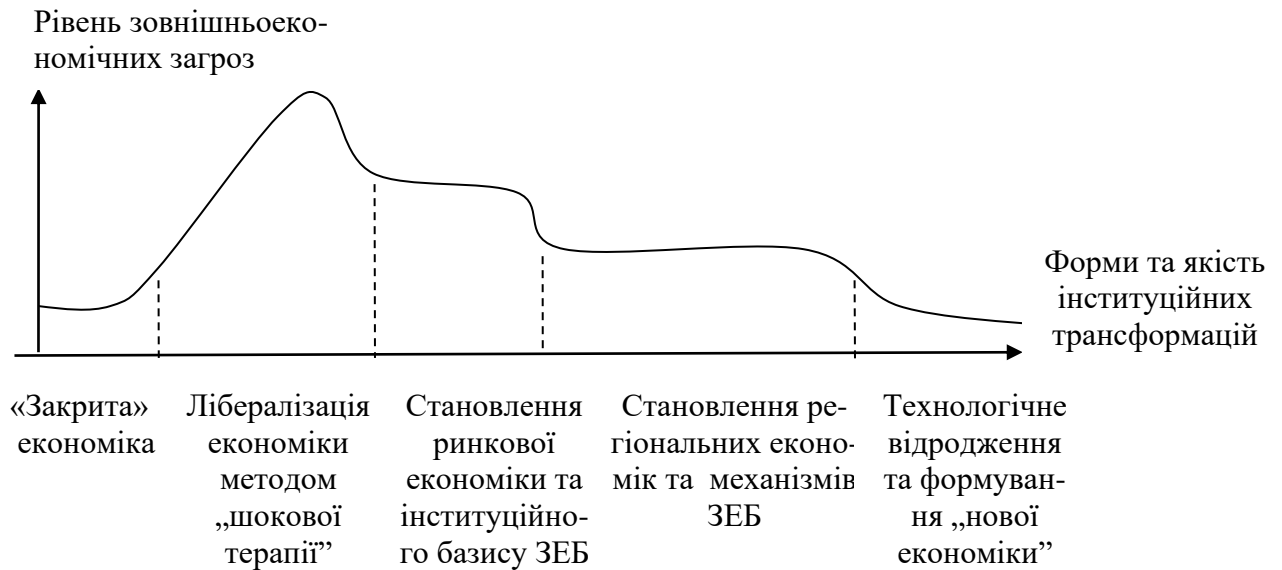

Рисунок 3.1 – Зміцнення зовнішньоекономічної безпеки країни та її регіонів

Примітка. Складено автором.

З огляду на недостатність фінансувати наукових розробок, вважаємо за потрібне залучати до цієї діяльності приватний бізнес та іноземних інвесторів. Привертає увагу така інноваційна форма дослідницької діяльності, як венчурне підприємництво. Значний потенціал розвитку зосереджується у використанні державних замовлень на проведення досліджень та високотехнологічні товари (військово-технічна продукція тощо).

Умовою зміцнення ЗЕБ є формування інституційної структури ринкової економіки, становлення регіональних економік та їх трансформація у глобалізовані регіони, проведення політики міжнародної економічної співпраці, досягнення рівноправності у трансфері технологій. Технологічне відродження та створення „нової економіки” – це фундамент безпечного сталого розвитку країни та регіонів, зокрема прикордонних.

Для визначення пріоритетних заходів вирішення проблем (загроз) у сфері ЗЕБ України, з урахуванням отриманих вище результатів дослідження, було побудоване дерево ієрархії напрямків нівелювання загроз (рис. 3.2).

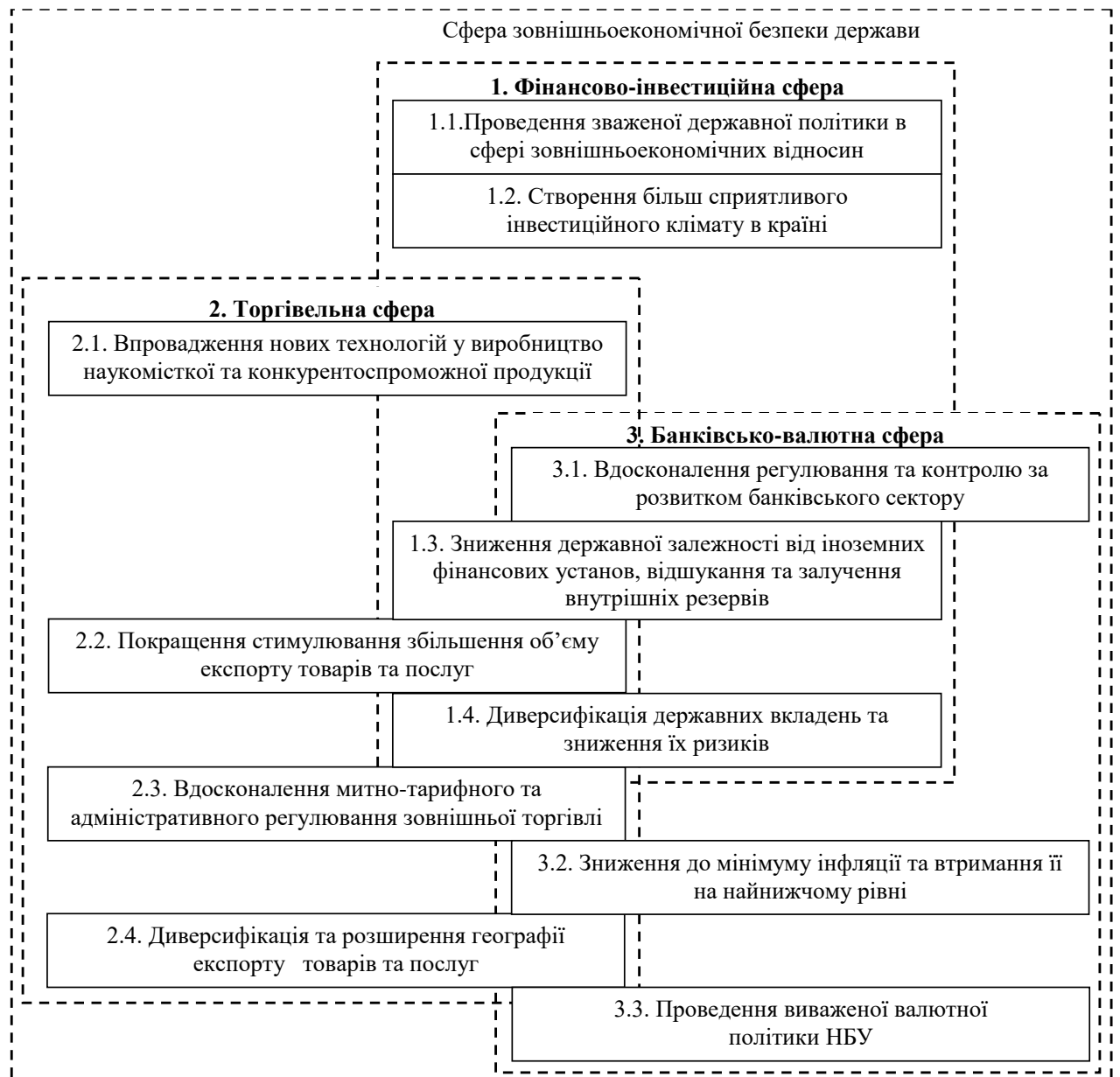

Рис. 3.2. Дерево ієрархії напрямів нівелювання загроз у сфері зовнішньоекономічної безпеки України

Примітка. Складено автором за [29; 30; 39].

Виходячи з рис. 3.2, основними заходами у сфері підвищення рівня зовнішньоекономічної безпеки України на даному етапі є вдосконалення проведення державної політики у сфері зовнішньоекономічних фінансових відносин, покращення інвестиційного клімату країни, вдосконалення регулювання та контролю розвитку національного банківського сектору та роботи його регулятора, проведення політики стимулювання експорту конкурентоспроможних наукоємних товарів та послуг, їх диверсифікація й географічна спрямованість, а також підтримка вітчизняних виробників та

створення імпортозамінних виробництв.

Враховуючи наведені вище напрями нівелювання проблем у сфері ЗЕБ України було розроблено комплекс заходів, який має визначені чіткі способи подолання та попередження основних загроз, що впливають на її стан.

У табл. 3.1. наведено комплекс основних способів, що спрямовані на усунення та попередження загроз у сфері ЗЕБ України. Представлені у табл. 3.1 способи попередження (усунення) виявлених загроз (проблем) ЗЕБ України спрямовані не лише на нівелювання, а й на мобілізацію зусиль по перебудові структури економіки країни, у відповідності до вимог ринку, та її адаптацію в системі світових економіко-господарських відносин, що передбачають інтенсивні заходи спрямованого державного регулювання.

Таблиця 3.1.
Основні способи усунення та попередження загроз у сфері ЗЕБ України

Загрози	Способи усунення загроз
Вихід з рівноваги платіжного балансу України	Покращення стану зовнішньої торгівлі товарами та послугами, шляхом послаблення її залежності від кон'юнктури зовнішнього ринку Залучення довгострокових прямих іноземних інвестицій Рівномірна виплата доходів за інвестиціями та борговими зобов'язаннями Підтримка стабільного обмінного курсу національної валюти
Зниження інвестиційної привабливості країни	Приведення законодавчої бази у відповідність до міжнародної Надання пільгових умов для іноземних інвестицій спрямованих у розвиток пріоритетних галузей та на ту їх частку, що реінвестується в Україні
Зниження інвестиційної привабливості країни	Надання податкових кредитів на імпортоване інвестиційне устаткування Формування та підтримка позитивного іміджу країни
Низька частка інноваційної продукції в структурі експорту продукції	Збільшення державного фінансування в інноваційний сектор економіки Створення пільгових умов для підприємств, що випускають інноваційну продукцію Стимулювання освоєння та впровадження високотехнологічних виробництв Перерозподіл експортних доходів із сировинних та низько технологічних у високотехнологічні галузі Диференційоване оподаткування (зниження податку зі зростанням ступеня переробки)
Зростання впливу іноземного капіталу	Проведення виваженої інвестиційної політики державою спрямованої на стабільний розвиток економіки Виділення пріоритетів розміщення іноземного капіталу у сферах економіки з високою доданою вартістю Прийняття пакету законів, що відповідатимуть міжнародним

	нормам і регламентуватимуть діяльність ТНК в країні
Зростання зовнішнього боргу держави	Зведення до мінімуму зовнішніх позик Оптимізація структури існуючого боргу та забезпечення більш сприятливих умов його погашення Прийняття збалансованого державного бюджету
Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі	Диверсифікація експорту товарів та послуг, збільшення в його структурі товарів з високою доданою вартістю Державна підтримка національних експортерів на світових ринках Спрощення та прискорення механізмів і процедур експортного контролю Кредитування та страхування експортних операцій Залучення до зовнішньоекономічної торгівлі малих та середніх підприємств
Зниження валових міжнародних резервів	Формування оптимальної структури золотовалютних резервів на принципах максимального рівня захищеності, ліквідності та дохідності Інвестування резервів на вигідних для держави умовах у високоліквідні зарубіжні фінансові активи Посилення контролю за використанням резервів НБУ з боку Уряду та ВР України
Зростання об'єму імпорту	Проведення ефективної протекціоністської митно-тарифної політики (у межах прийнятих зобов'язань СОТ) Посилення захисту внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції з боку імпортерів Проведення дієвої політики імпортозаміщення Збільшення у структурі імпорту товарів інвестиційного призначення та зниження частки енергоносіїв
Зростання депозитів в іноземній валюті	Проведення збалансованої бюджетної, монетарної та адміністративної антиінфляційної політики Стимулювання залучення депозитів у національній валюті Поступова ревальвація національної грошової одиниці
Зростання частки провідної країни-партнера	Розширення сфери зовнішньоекономічних відносин шляхом подальшої інтеграції у світове господарство Організація інформаційно-правової та аналітично-дослідної діяльності з підтримки експортерів на зовнішніх ринках Створення зон вільної торгівлі та стимулювання транскордонного співробітництва Удосконалення та модернізація транспортної інфраструктури країни
Зміна курсу національної валюти	Стабілізація обмінного курсу гривні на основі збалансованості та прогнозованості валютного ринку Розробка заходів автоматичного нівелювання внутрішніх та зовнішніх ризиків Поступове зниження регулятивних обмежень валютного ринку країни

Примітка. Складено автором.

У загальному ж вигляді, практичними кроками мають стати системні заходи держави у таких сферах [39].

1. Формування національної експортної ініціативи, результатом якої має стати розроблення Національної експортної стратегії України.

2. Забезпечення стабілізації валютного ринку, передусім для створення умов для повернення експортерами валютної виручки.

3. Усунення бар'єрів для реалізації експортних можливостей вітчизняного бізнесу.

4. Реорганізація системи адміністрування у сфері експорту.

5. Розширення присутності вітчизняних представників у ключових інституціях ЄС для формування ефективної системи лобювання інтересів експортерів.

Щорічний обсяг державних закупівель тільки в ЄС сягає у понад 2,4 трлн.євро, що створює «вікно» можливостей для вітчизняних експортерів. Перед державою нині постають безпрецедентні за масштабом виклики та загрози як у зовнішньоекономічній, так і в економічній безпеці загалом. Практично йде боротьба за саме існування економічного суверенітету України. Євроінтеграція не є обмеженням відносин лише з ЄС, як хибно трактують цей процес зловмисники, а повноцінним та збалансованим розвитком взаємовигідного співробітництва зі всіма регіонами. Власне, у такому ключі мають перспективу наступні дослідження, де б розкривалася практична сутність адаптації сучасної міжнародної практики до потреб України.

Зміни ЗЕД у сьогоднішніх умовах активізації процесів європейської інтеграції та зниження масштабів співпраці з Росією має вирішити стратегічне завдання, яке на цей час ставить держава, – це розв'язання проблеми нереалізованого експортного потенціалу.

Вплив інтеграції України до ЄС на експортну діяльність вітчизняних підприємств можна провести через розробку SWOT-аналізу, результати якого наведені в таблиці 3.2., що дозволяє виявити слабкі та сильні позиції вітчизняних експортерів внаслідок євроінтеграційних процесів (табл. 3.1.).

До основних позитивних наслідків євроінтеграції на розвиток експорту вітчизняних промислових підприємств належать:

- 1) створення спільних компаній з європейським капіталом;

- 2) усунення перешкод для вітчизняних підприємств із залучення дешевих фінансових ресурсів;
- 3) проведення демонополізації вітчизняних ринків та галузей;
- 4) лібералізація торгівельно-політичного режиму щодо товарних ринків та ринків послуг, капіталів, а також фондових ринків, що значно знижує рівень митних тарифів та скасовує багато обмежень. Так, в Євросоюзі 99% підприємств складають малі та середні підприємства, що створює середній клас, на якому тримається економіка розвинених країн, в Україні говорять про цифру в 60% [29];
- 5) відкриття значних ринків для вітчизняних експортерів. Так, зараз 83,1% продукції ввозитиметься до ЄС з України без мита, при цьому мита на імпорт європейських товарів будуть знижуватися поступово [39, с.3-7];
- б) посилення впливу зовнішніх глобальних чинників на розвиток економіки України, внутрішні національні чинники переходять на другий план. Підприємства все більше набувають статусу багатонаціональних; стають більш доступними новітні технології та ноу-хау, зростає вартість знань та інформатизації, які впливають на підвищення продуктивності праці, зниження собівартості виробництва, що дозволяє залучити додаткові капітальні вкладення;

Таблиця 3.2.

SWOT-аналіз експортної діяльності вітчизняних промислових підприємств внаслідок інтеграції України до ЄС

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p><i>1. Державні реформи</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - зменшення адміністративних витрат на роботу митниці; - зростання експорту продукції до ЄС і третіх країн; - подолання корупції в контролюючих органах та органах влади. <p><i>2. Економічні вигоди</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - стабілізація макро- показників; - поживлення притоку капіталу до вітчизняної економіки; - сільгоспвиробники отримують дотації; - отримає підтримку малий та середній бізнес; - перспективи покращення 	<p><i>1. Політичні ризики</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - обмеження суверенітету держави; - невизначеність стратегій розвитку ЄС; - вихід з СНД, що охолодить відносини з цими країнами; - зменшення надходжень митних платежів до бюджету. <p><i>2. Економічні ризики</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - деякі види економічної діяльності втрачають ринкові позиції; - проблематичність процесу впровадження європейських цін; - кількісні обмеження виробництва деяких товарів;

торгівельного балансу; - узгодження митних процедур; - квотування імпорту; - антидемпінгова політика; - протекціонізм і контроль експорту; - здешевлення української продукції на європейських ринках; - зростання якості української продукції; - заощадження коштів і часу на експортні операції; - здешевлення інвестиційних ресурсів та інноваційних технологій.	- впровадження віз для країн сусідів не членів ЄС; - необхідність пристосуватися до нових стандартів продукції, впровадження дорогих систем контролю якості; - додаткові витрати на підвищення якості продукції; - витрати на сертифікацію і стандартизацію продукції; - зростання конкуренції.
Можливості	Загрози
<i>1. Політичні перспективи</i> - стабілізація політичного процесу в країні; - підвищення політичного статусу та ваги України, як гравця на міжнародній арені. <i>2. Економічні перспективи</i> - створення умов для розвитку малих та	<i>Економічні загрози</i> - ймовірність перенесення в Україну виробництв з високим рівнем забруднення оточуючого середовища; - спеціалізація України як експортера дешевих робочих кадрів;
середніх підприємств; - встановлення європейської нормативної бази у виробництві; - формування середнього класу; - вдосконалення медицини, освіти, науки, системи соціального захисту	- обмеження експорту Українських товарів на традиційні ринки країн СНД; - зростання темпів відтоку висококваліфікованих кадрів.

Примітка. Складено автором за даними [29;30; 39; 51].

7) експортна орієнтація видів економічної діяльності національної економіки, що сприяє спеціалізації країни у глобальному господарстві. Головними провідниками інтеграції держави повинні стати підприємства, це відповідає принципам подолання глобальної економічної нерівності – одного з найголовніших напрямів розвитку світового співробітництва.

Зі свого боку, до основних негативних наслідків євроінтеграції на розвиток експорту вітчизняних промислових підприємств належать:

1) складність переорієнтації великих підприємств України з промислових товарів, які споживаються в Україні, до товарів, які споживаються в ЄС, тому євроінтеграція може збільшити кількість збиткових промислових підприємств;

2) ризик зниження темпів розвитку української економіки. На початковому етапі, після набуття членства в ЄС відбудеться зміна в зовнішньоторговельних відносинах, прогнози наслідкових втрат досить неоднозначні.

У той же час слід відзначити, що деякі ринки мають для України величезний експортний потенціал. Наприклад, значний потенціал має європейський ринок мінеральних добрив, на якому Україна вже сьогодні займає досить міцні позиції та є одним зі світових лідерів у деяких ринкових нішах. Так Україна експортує понад 90% карбаміду, що становить 7-8% світового обсягу торгівлі [42], та є четвертим в світі експортером карбаміду.

З урахуванням вищевказаного можна зазначити, що європейський ринок мінеральних добрив є перспективним для українських виробників, а процес євроінтеграції нашої країни лише посилить їх позиції на цьому ринку. Підвищення конкурентоспроможності цих підприємств на ринку ЄС залежить від ефективності їх маркетингової діяльності. Виходячи з того, що на сучасному етапі діяльність експортоорієнтованих підприємств знаходиться під впливом постійних ризиків, для посилення їх ринкових позицій необхідно застосовувати комплекс методів з розробки та прогнозування ефективності маркетингової стратегії їхньої діяльності.

Підсумовуючи вищевказане необхідно виокремити основні переваги, які можуть отримати вітчизняні бізнес-структури від інтеграції України до європейського економічного простору:

зняття обмежень на ввіз своєї продукції на ринок країн-членів Євросоюзу збільшить обсяги продажів;

поява можливості виходу на нові ринки країн, що не є членами ЄС через посилення ринкових позицій на європейському ринку та покращення іміджу виробників;

перехід на європейські технічні регламенти обумовить впровадження нових технологій;

полегшення пошуку та залучення іноземних інвесторів, з метою розширення та модернізації виробництва;

доступ до нових, дешевих джерел позичкового капіталу;

здешевлення вітчизняної продукції на європейському ринку через узгодження експортно-імпортних мит;

зменшення витрат часу та коштів на митне оформлення товарів при експорті до країн ЄС;

спільні з європейськими країнами дії, щодо виробників третіх країн.

Ці переваги є досить значними та мають компенсувати можливі втрати українським товаровиробникам від інтеграції України до європейського економічного простору, що обумовлює позитивний вплив вищевказаних процесів на експортну діяльність вітчизняних підприємств.

У цілому, основними пріоритетами зовнішньоекономічної безпеки України в умовах євроінтеграції на першій стадії інтеграції – створенні зони вільної торгівлі з ЄС є: коригування моделі інтеграції української економіки до ЄС через пріоритетний розвиток внутрішнього ринку, проведення політики зменшення частки експорту у ВВП за збереження значної ролі зовнішньої торгівлі у процесі відтворення; застосування ефективної імпоротної політики з використанням процедур, прийнятих у рамках СОТ, які не суперечать чесній конкуренції та зростанню конкурентоспроможності національного капіталу; підтримання високотехнологічного експорту через сприяння просуванню української продукції на зовнішній ринок, спрощення та пришвидшення процедури експортного контролю; створення системи моніторингу стану зовнішньоекономічної безпеки України.

3.2. Активізація організаційно-економічного механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Для України впровадження механізму управління регіональним розвитком (РР) з метою розвитку ЗЕД регіону є важливим завданням сучасного етапу економічного розвитку. Це викликано зростанням актуалізації ЗЕД, необхідністю участі у міжнародному поділі праці та поглибленням спеціалізації країни на зовнішньому ринку. Але з метою більш повноцінного розвитку ЗЕД повинні бути враховані сучасні тенденції економічного розвитку країни та регіону та результати всебічного аналізу розвитку ЗЕД в сучасних умовах світового розвитку.

Основою концептуального підходу до розвитку ЗЕД має бути орієнтація на розвиток та поглиблення спеціалізації на основі особливостей розвитку регіону, формування експортно-імпортової моделі регіону та розробка на її основі зовнішньоекономічної стратегії регіону, забезпечення інноваційного підходу до процесу виробництва та створення інноваційної продукції, визначення конкурентних переваг регіону та їх активне використання при здійсненні ЗЕД, активне впровадження інформаційних технологій, залучення інвестиційних ресурсів з метою розвитку економіки регіону.

Крім цього, не слід забувати про особливе місце регіонального підходу, що доповнює все вищезазначене, локалізацію виробництва регіонів на основі спеціалізації підприємств, ефективного управління та кваліфікованого персоналу, розвиток інноваційного потенціалу регіону на основі ланки виробництва - науково-дослідні центри, заохочення підприємницької активності та створення можливостей для розвитку кластерів.

Аналіз зарубіжного досвіду особливостей РР розвинених країн світу показує, що в його основі та в основі еволюції регіонів виступає спеціалізування регіону, диверсифікація виробничих процесів, розробка державних та місцевих інструментів регулювання, економічні цикли, всі ці процеси призводять до формування розвинених та депресивних регіонів. Сучасними тенденціями РР є конвергенція та дивергенція національних регіонів, децентралізація регіонального управління, інтеграція регіональних систем різних країн, багатогранність сучасних світових соціально-економічних процесів, посилення впливу міжнародних тенденцій розвитку.

Грунтовний та всебічний аналіз розвитку ЗЕД регіонів України виявив наступні особливості: високу залежність ЗЕД регіону від загального стану світової економіки, тривале відновлення зовнішньоекономічної діяльності регіону від впливу економічних криз, переважання торгівлі товарами над торгівлею послугами, від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі. В цілому ЗЕД України потребує значної активізації та збільшення залучення регіонів у

процеси світової торгівлі з одночасним вдосконаленням загальної структури торгівлі товарів та послуг, поліпшенням інвестиційного клімату задля залучення Інвестицій та створення умов для покращення інноваційного забезпечення регіонів.

Зазначений концептуальний підхід має бути впроваджений з врахуванням оцінки сучасного стану розвитку регіонів України. Ґрунтовний та всебічний аналіз розвитку ЗЕД регіонів України виявив наступні особливості: високу залежність зовнішньоекономічної діяльності регіону від загального стану світової економіки, тривале відновлення ЗЕД регіону від впливу економічних криз, переважання торгівлі товарами над торгівлею послугами, від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами та послугами. Найбільш активними регіонами у ЗЕД є Дніпропетровська. Донецька. Одеська. Київська. Луганська. Запорізька. Полтавська області та м. Київ, низька активність участі у зовнішньоекономічній діяльності спостерігається у Кіровоградській. Чернівецькій. Тернопільській. Херсонській областях та м. Севастополі. В цілому ЗЕД регіонів України потребує значної активізації та збільшення залучення регіонів у процеси світової торгівлі з одночасним вдосконаленням загальної структури торгівлі товарів та послуг, поліпшенням Інвестиційного клімату задля залучення інвестицій та створення умов для покращення інноваційного забезпечення регіонів [6].

В регіонах України також відмічено значні асиметрії соціально-економічного розвитку. Такий висновок зроблено на основі аналізу індексу сталого розвитку регіонів України, індексу конкурентоспроможності регіонів України та Індексу регіонального людського розвитку. Високі значення всіх трьох індексів зафіксовано у Харківській. Львівській. Чернівецькій. Київській областях та АР Крим, двох (індексу сталого розвитку та регіонального людського розвитку) - у Полтавській та Черкаській, (індексів сталого розвитку та конкурентоспроможності) - у Одеській області та м. Севастополі. Високі значення тільки індексу сталого розвитку відмічено у Хмельницькій. Рівненській та Вінницькій областях, тільки індексу конкурентоспроможності

- у м. Києві. Донецькій. Дніпропетровській та Івано-Франківській областях, тільки індексу регіонального людського розвитку - у Закарпатській області. Звичайно, що основною причиною є різні умови розвитку, але прагнення до всебічного розвитку регіону є основною метою РР як такого. Зазначена ситуація ще більше актуалізує необхідність стимулювання зовнішньоекономічної діяльності регіонів України як засобу стимулювання та можливості подолання асиметрій [7: 8; 9].

Дія механізму активізації ЗЕД регіонів України спрямована на забезпечення синергетичного ефекту від використання природно-ресурсного, виробничого та експортного потенціалів регіону з метою розвитку зовнішньоекономічного комплексу регіону. Результатом дії даного механізму є активізація зовнішньоекономічної діяльності регіону, позитивна економічна динаміка та підвищення соціального добробуту населення. Активізація зовнішньоекономічної діяльності регіону передбачає розбудову Інфраструктури для здійснення ЗЕД регіону, покращення комунікацій та транспортних мереж, розвиток міжрегіонального та транскордонного співробітництва, утворення вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку.

У цілому, механізм - це сукупність управлінських заходів та сфер впливу, що в результаті комплексного застосування дозволяють розробляти та приймати обґрунтовані управлінські рішення та забезпечувати їх ефективну реалізацію. Основною характеристикою механізму є його здатність як організаційного засобу об'єднувати основні елементи управління за допомогою спеціальних інструментів та забезпечувати прийняття та реалізацію управлінських рішень.

Механізм має забезпечувати необхідність ефективного ДР ЗЕД з врахуванням економічного стану регіону на основі розробленої концепції ЗЕД та з врахуванням впливу глобальних зрушень. Система дії механізму спрямована на комплексну та логічну послідовність заходів, що дозволяє під-

вищити ефективність здійснення ЗЕД та його функціонування на зовнішніх ринках в умовах глобальних зрушень.

Організаційно-економічний механізм активізації ЗЕД України та її регіонів як складне багаторівневе утворення та упорядкований процес взаємодії елементів має функціонувати на основі узгодженні цілей та інтересів всіх учасників ЗЕД. чіткому інформаційному на інтелектуальному забезпеченні ЗЕД та розвиненому інфраструктурному забезпеченні реалізації ЗЕД. Формування означеного механізму включає багаторівневий підхід, що передбачає органічне поєднання світогосподарського, національного, регіонального та підприємницького просторів, при цьому зовнішньоекономічна діяльність регіону виконує наскрізну функцію як форма взаємозв'язку всіх зазначених просторів.

Загалом механізм активізації ЗЕД України має наступний вигляд (рис. 3.2). Відповідно до запропонованої схеми механізм активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів України включає наступні елементи. Зовнішній контур механізму активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів України включає суб'єкти, рівні, сфери дії та аспекти.

Одним із засобів підвищення ефективності ЗЕД підприємств регіону та забезпечення їх конкурентоспроможності на зовнішньому ринку — це розробка регіональної стратегії ЗЕД, тобто єдиного напрямку, який буде враховувати внутрішні можливості регіону, галузі та підприємства (рис. 3.3).

Сфера дії відображає економічні процеси ЗЕД на різних рівнях. Вони включають світові процеси (діяльність міжнародних інституцій, функціонування світових ринків), національні процеси (законодавче забезпечення зовнішньоекономічної діяльності, регулювання зовнішньоекономічної діяльності, експорт та імпорт товарів та послуг), регіональні процеси (міжрегіональне і транскордонне співробітництво. функціонування регіональних ринків, розвиток регіональних інститутів) та виробничі процеси (розробка зовнішньоекономічної стратегії підприємства, здійснення маркетингових досліджень у процесі зовнішньоекономічної

діяльності, здійснення ЗЕД підприємства).

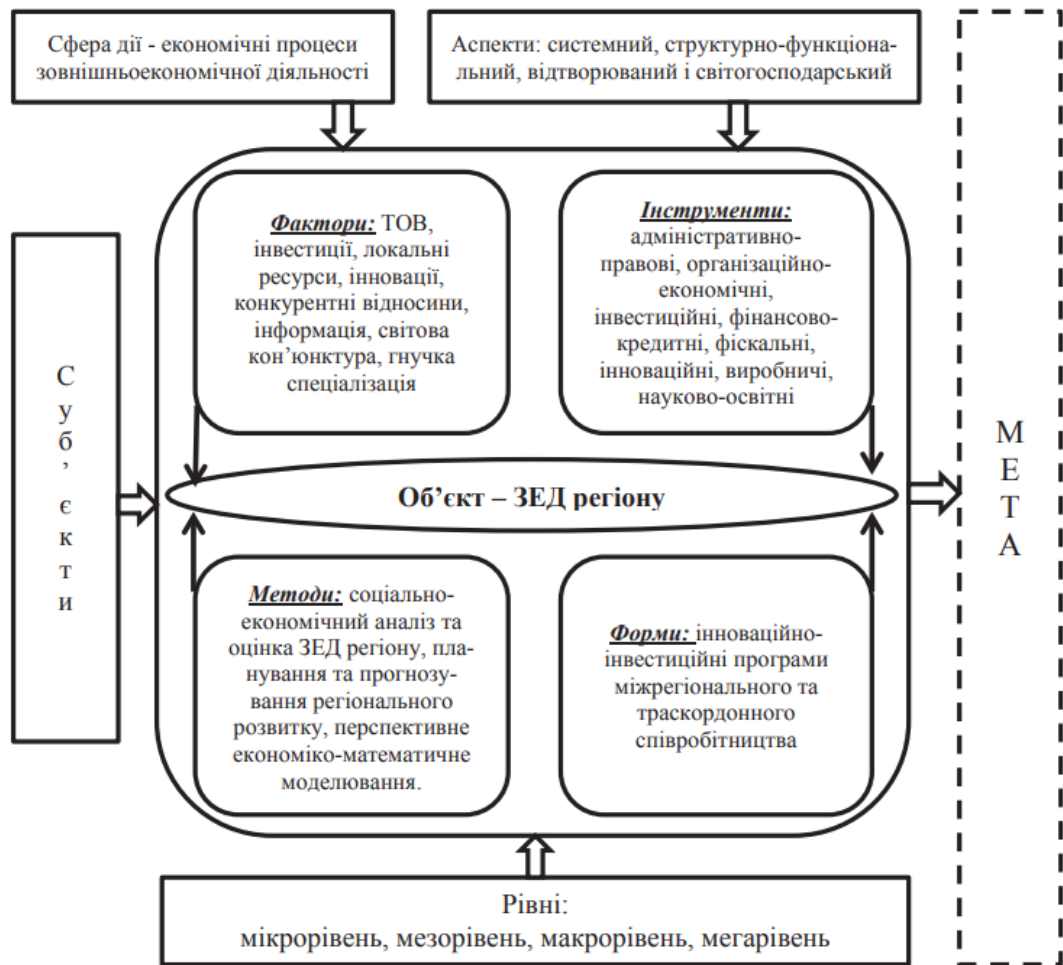

Рисунок 3.2 – Механізм активізації ЗЕД

Джерело: [37].

Аспекти механізму визначають складові комплексного підходу до ЗЕД. Системний аспект враховує специфіку підприємств як суб'єктів ЗЕД регіону. Структурно-функціональний аспект враховує роль регіону у координації, регулюванні та управлінні ЗЕД. Відтворювальний аспект враховує особливу роль регіону як елемента національної економічної системи у процесі здійснення ЗЕД. Світогосподарський аспект враховує специфіку світогосподарських економічних відносин на їх вплив на ЗЕД регіону.

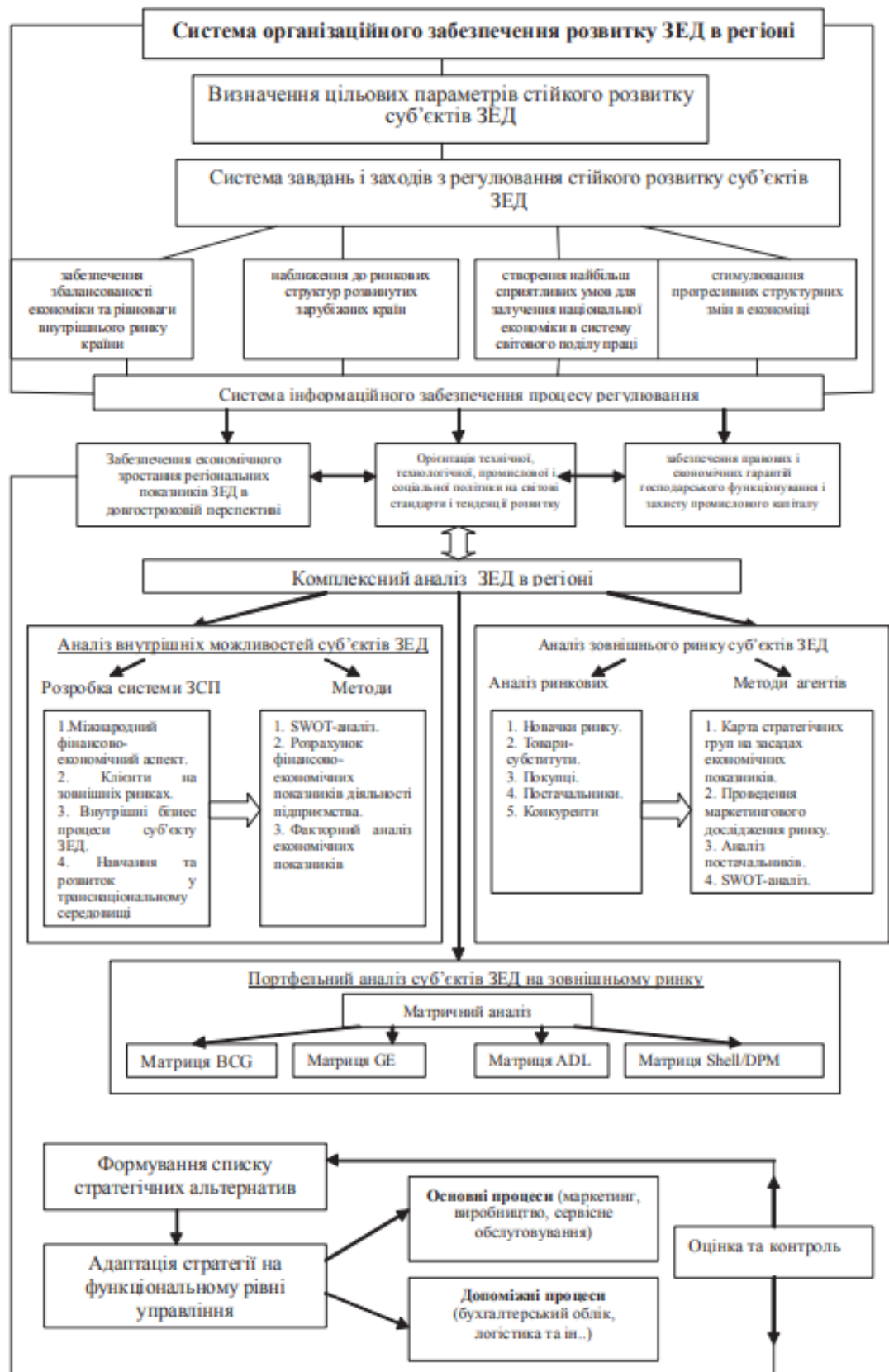

Рисунок 3.3 – Модель розробки стратегії розвитку ЗЕД на регіональному рівні

Джерело: [54].

Внутрішній контур механізму активізації ЗЕД регіонів України включає об'єкт, чинники, інструменти, методи та форми.

Об'єктом є ЗЕД регіону. Вона трактується як процес взаємодії суб'єктів регіону та іноземних суб'єктів господарської діяльності, що забезпечує підвищення продуктивності виробництва на основі ефективного використання ресурсів регіону в умовах Інтернаціоналізації світогосподарських процесів.

До чинників віднесено територіальну організацію виробництва, інвестиції, локальні ресурси. Інновації, конкурентні відносини, світову кон'юнктуру, гнучку спеціалізацію та Інформацію.

Інструменти згруповані по основним напрямкам кожен з яких включає спеціальні заходи. Адміністративно-правові - удосконалення інституційних та правових основ ЗЕД регіону, стимулювання та підтримка розвитку ЗЕД регіону. Організаційно-економічні - розвиток інфраструктури ЗЕД регіону, стимулювання міжрегіонального і транскордонного співробітництва, сприяння розвитку регіональних кластерів. Інвестиційні - поліпшення інвестиційного клімату регіонів України, сприяння зростання зацікавленості бізнесу до участі в регіональних програмах ЗЕД. Фінансово-кредитні - стимулююча кредитна політика з метою розвитку ЗЕД регіону, децентралізація фінансових потоків. Фіскальні - вдосконалення податкової системи з метою заохочення ЗЕД регіону, створення сучасної стимулюючої системи оподаткування міжрегіонального і транскордонного співробітництва. Інноваційні - розвиток інноваційного сектору економіки, що сприяє розвитку ЗЕД регіону з залученням вітчизняної та зарубіжної інноваційної бази. Виробничі - розвиток регіональних виробництв, сприяння підприємницькій ініціативі при відкритті власного бізнесу, розвиток ефективних виробничих відносин у процесі ЗЕД регіонів України. Науково-освітні - розвиток людського капіталу регіонів, сприяння підвищення якості освіти, підвищення рівня взаємозв'язку між науково-освітнім сектором та регіональним виробництвом.

До методів відносяться соціально-економічний аналіз та оцінка ЗЕД регіону, планування та прогнозування РР, перспективне економіко-

математичне моделювання. Соціально-економічний аналіз та оцінка ЗЕД використовуються для визначення поточного стану соціально-економічного розвитку ЗЕД регіону, а також з метою проведення загальної оцінки як основи для планування та прогнозування РР. Прогнозування дозволяє на основі соціально-економічного аналізу та оцінки ЗЕД регіону здійснити прогноз регіонального розвитку з метою передбачення майбутніх позитивних та негативних тенденцій у ЗЕД. Планування дозволяє на основі соціально-економічного аналізу та оцінки ЗЕД регіону, а також з використанням результатів прогнозування, розробити план розвитку з метою загального корегування регіонального розвитку, що передбачає посилення позитивних тенденцій розвитку та нівелювання негативних. Перспективне економіко-математичне моделювання застосовується на базі соціально-економічного аналізу та оцінки ЗЕД регіону та використовується для розробки економіко-математичних моделей РР, що використовуються для планування та прогнозування розвитку ЗЕД регіону.

Формами є програми та проекти РР, що спрямовані на стимулювання участі регіонів України у зовнішньоекономічній діяльності. Вони мають бути інноваційного характеру, мати достатнє інвестиційне забезпечення та мати загальне спрямування на заохочення розвитку міжрегіональної співпраці.

Взаємодія елементів зовнішнього та внутрішнього контурів мають забезпечувати досягнення мети зазначеного механізму - активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів України.

Таким чином, досліджені концептуальні підходи до зовнішньоекономічної діяльності регіонів України, узагальнений зарубіжний досвід розвинених країн світу, аналіз сучасного стану розвитку регіонів України дозволили сформулювати механізм активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів України. Запропонований механізм створений з метою практичної реалізації напрацьованих теоретичних положень у сфері ЗЕД регіонів України. Він відповідає сучасному етапу розвитку світової економіки та максимально пристосований до реалій РР України.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка на основі механізму активізації ЗЕД регіонів України стратегій та програм розвитку регіонів України та їх практична реалізація.

Для розробки стратегії необхідний комплексний аналіз регіональної ЗЕД.

По-перше, треба провести комплексний аналіз ефективності ЗЕД на засадах фінансово-економічного аналізу та складання матриці SWOT та згрупувати економічні показники в ЗСП, що чітко виявить внутрішні можливості підприємства.

По-друге, необхідно провести аналіз зовнішнього середовища, який включає в себе оцінку постачальників, конкурентів та споживачів, а також аналіз пропонованих фірмою та конкурентами то% варів з метою виявлення стадії життєвого циклу товару та можливості його заміни. Цей аналіз проводиться на засадах складання карти стратегічних груп для визначення положення підприємства серед конкурентів та напрямку його розвитку в наявному конкурентному середовищі.

Також необхідні проведення маркетингового дослідження ринку з метою виявлення переваг споживачів та оцінка постачальників для визначення якості сировини та рівня цін на неї в даній галузі.

По-третє, для визначення ринку привабливості ЗЕД доцільно провести матричний аналіз. При проведенні матричного аналізу ЗЕД найчастіше використовуються такі матриці: матриця BCG — аналіз темпів зростання та частки ринку; матриця GE — аналіз порівняльної привабливості ринку та конкурентоспроможності; матриця ADL — аналіз життєвого циклу га% лузі та відносного положення на ринку; матриця Shell/DPM — аналіз привабливості ресурсоємної галузі в залежності від конкурентоспроможності [1].

Після проведення аналізу економічної діяльності підприємства складається список стратегічних альтернатив, тобто система стратегій в із розрахунком вірогідності їх запровадження щодо досягнення загальної мети.

Основні види стратегій міжнародного бізнесу поділяються на 5 основних груп, залежно від наявності у підприємства конкурентних переваг, завдяки яким воно зможе досягти стабільного становище на ринку. До них відносяться: стратегії формування ресурсно-чинникових переваг; стратегії формування технологічних переваг, стратегії формування інноваційних переваг, стратегії формування змішаних переваг, стратегії формування глобальних конкурентних переваг [4].

Сучасні тенденції та динамічні зміни в обсягах і структурі світової торгівлі, загострення конкуренції на міжнародних ринках, стрімкий розвиток інформаційних технологій та електронізація багатьох сфер соціально-економічного життя в державі зумовлюють потребу в скороченні термінів, витрат і ресурсів на реалізацію зовнішньоекономічних транзакцій шляхом запровадження поряд із традиційними методами реалізації зовнішньоекономічних відносин інноваційних технологій у цій сфері.

З огляду на зарубіжний досвід розвитку ЗЕД перспективними напрямками для нашої держави в цій сфері може стати розвиток інформаційної складової організаційного забезпечення ЗЕД, зокрема, електронні комерційні угоди, електронні платежі, які набули поширення в розвинутих державах. Однак для України така практика є певною мірою інноваційною, оскільки не є досить поширеною та в ході реалізації якої виникають певні перешкоди (суперечливість законодавства, що регламентує електронні відносини, відсутність єдиних стандартів у цій сфері, недостатня розвиненість інформаційної інфраструктури в державі тощо).

Зарубіжний досвід провідних країн світу свідчить про те, що уряд держав вбачає в розвитку електронної комерції значні перспективи та, застосовуючи різні методи регулювання цієї сфери, сприяє розбудові інформаційного суспільства, поширенню структурних інновацій у державі, посиленню її конкурентних переваг. У цьому контексті серед основних складових механізму державного регулювання електронної комерції можна виокремити такі: стандартизація електронних транзакцій, розвиток

інфраструктури електронної комерції, врегулювання питання використання електронного підпису, захист передачі та зберігання електронних даних, розвиток сучасних форм організації інформаційних мереж, стимулювання споживачів до електронних операцій з купівлі продукції шляхом удосконалення законодавчої бази з питань захисту прав споживачів, сприяння укладенню угод у сфері інформаційно-комунікаційних технологій тощо (рис. 3.4).

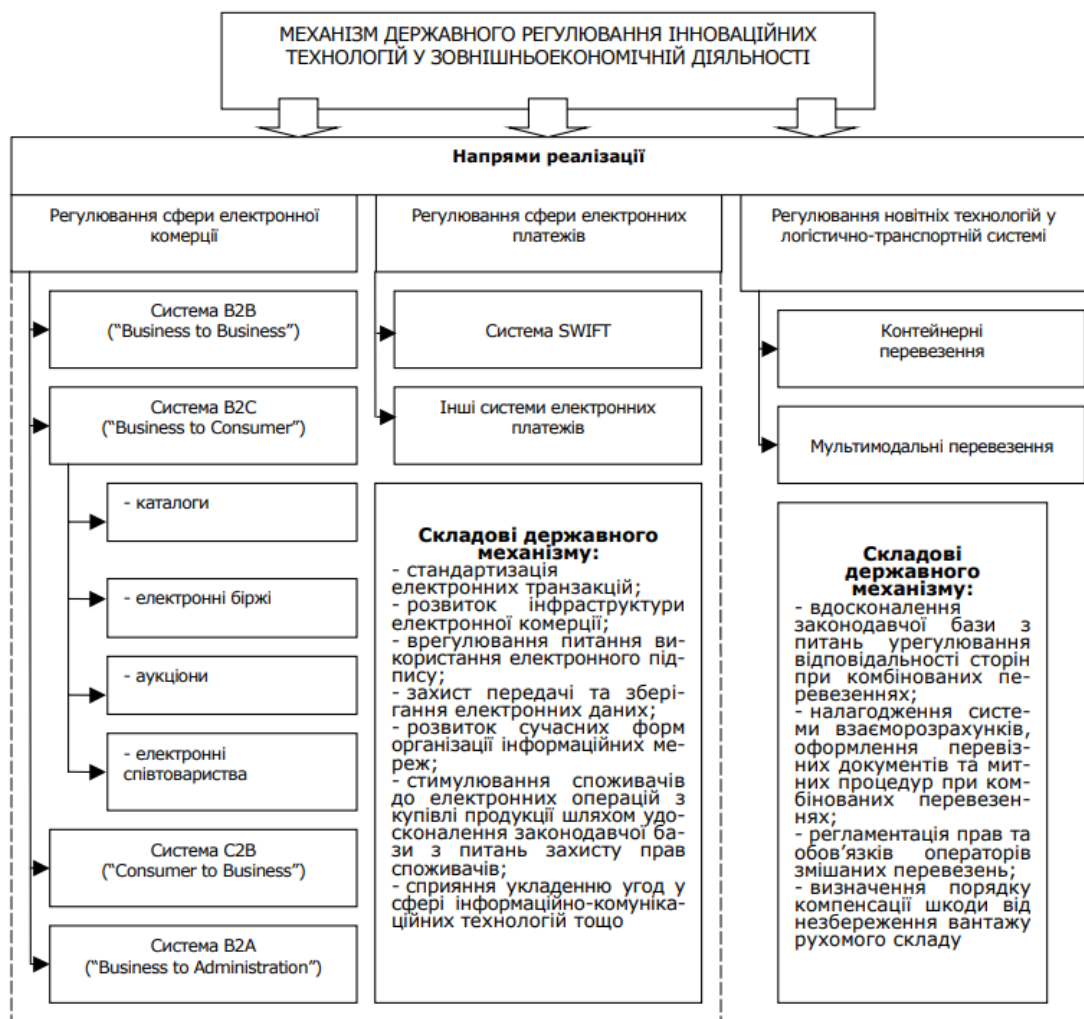

Рисунок 3.4 – Механізм державного регулювання інноваційних технологій у зовнішньоекономічній діяльності
Джерело: [70].

Взаємопов'язаною з електронною торгівлею сферою, що має перспективи для розвитку в Україні у контексті вдосконалення організаційного забезпечення ЗЕД, є сфера електронних платежів. Всесвітньо відомою системою обміну фінансовою інформацією є мережа SWIFT. У

світовій практиці понад 60% загального світового обсягу грошових переказів здійснюється через платіжні системи, побудовані на базі цієї мережі.

Активно використовують у практиці міжнародних розрахунків можливості системи SWIFT такі країни, як Великобританія, Італія, Канада, Німеччина, Франція. З-поміж країн, що тільки починають будувати власну розрахункову мережу на базі SWIFT, можна виокремити Боснію й Герцеговину, Латвію, Хорватію. В Україні управління діяльністю системи SWIFT здійснює Рада УкрСВІФТ, до якої входять представники членів та користувачів СВІФТ у державі та членами асоціації якої на сьогодні є 143 українські фінансові установи [81].

Ще одним інноваційним напрямом, який забезпечує організацію зовнішньоекономічних операцій у державі, є впровадження новітніх технологій у логістично-транспортну систему, яка забезпечує міжнародні перевезення. Зокрема, за кордоном актуальним є розвиток таких форм міжнародних перевезень, як мультимодальні та контейнерні перевезення. Характеризуючи стан і перспективи розвитку в Україні мультимодальних перевезень, слід враховувати, що в Європі останніми роками дві третини міжнародних перевезень вантажів здійснювались у змішаному сполученні. Розвиток мультимодальних (комбінованих) перевезень є перспективним напрямом розбудови транспортної системи України, оскільки дає змогу значно збільшити обсяги перевезень її територією за участю національних транспортних компаній, сприяючи підвищенню конкурентоспроможності країни на світовому ринку транспортних послуг, розвитку мережі існуючих транспортних коридорів, інтеграції транспортної інфраструктури України до світової транспортної системи.

Мультимодальні (змішані, або ті, що виконуються не менше ніж двома різними видами транспорту з укладанням одного договору) перевезення вантажів передбачають комбінування різних видів транспорту (наземного, водного, повітряного), які мають узгоджуватись як з наявністю потужностей з транспортування, так і в часі перевезень. В Україні найактивніше

використовують мультимодальні перевезення вантажів з використанням автомобільного, залізничного та морського видів транспорту [69]. В Україні частка контейнерних і комбінованих перевезень у загальному обсязі експорту та імпорту товарів є незначною, такі перевезення у внутрішньому сполученні водними шляхами мають випадковий характер і майже не здійснюються. При цьому товарна номенклатура вантажів, що переробляються в морських і річкових портах України, не сприяє нарощуванню контейнерних і комбінованих перевезень.

На законодавчому рівні нерозв'язаним залишається питання щодо відповідальності сторін при комбінованих перевезеннях; компенсації шкоди від незбереження вантажу та рухомого складу; взаєморозрахунків, оформлення перевізних документів, митних вимог, прав та обов'язків операторів змішаних перевезень тощо.

Таким чином, у сучасних умовах перспективними напрямками розвитку зовнішньоекономічної діяльності, інноваційними для українського бізнесу, можуть стати: розвиток електронної комерції (поширення практики використання та формування інформаційних платформ типу B2B – бізнес для бізнесу, B2C – бізнес для споживача, C2B – споживач для бізнесу, B2A – бізнес для уряду), поширення мережі електронних платежів (зокрема, розвиток системи SWIFT), використання інноваційних форм міжнародних перевезень (мультимодальних та контейнерних).

Основними складовими державного механізму регулювання інноваційних напрямів ЗЕД в Україні можуть стати: стандартизація електронних транзакцій; розвиток інфраструктури електронної комерції; врегулювання питання використання електронного підпису; захист передачі та зберігання електронних даних; розвиток сучасних форм організації інформаційних мереж; стимулювання споживачів до електронних операцій з купівлі продукції шляхом удосконалення законодавчої бази з питань захисту прав споживачів; сприяння укладенню угод у сфері інформаційно-комунікаційних технологій; удосконалення законодавчої бази з питань

врегулювання відповідальності сторін при комбінованих перевезеннях;
налагодження системи взаєморозрахунків, оформлення перевізних документів і митних процедур при комбінованих перевезеннях;
регламентація прав та обов'язків операторів змішаних перевезень;
визначення порядку компенсації шкоди від незбереження вантажу рухомого складу тощо.

ВИСНОВКИ

Магістерська робота спрямована на вирішення актуальної наукової проблеми, яка стосується розвитку державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України та її регіонів. Проведене нами дослідження дозволило зробити ряд висновків та узагальнень.

1. Систематизовано понятійний апарат у сфері державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності регіону. Під зовнішньоекономічною діяльністю прийнято вважати діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами. Зовнішньоекономічну діяльність розглядають як сферу економічної діяльності (підприємств, регіонів і держави), пов'язану із зовнішньою торгівлею, іноземними кредитами та інвестиціями, здійсненням спільних з іншими країнами проектів тощо. Описано види зовнішньоекономічної діяльності, чинники, що впливають на можливості її реалізації, а також сучасні моделі та тенденції розвитку ЗЕД.

2. Обґрунтовано, що забезпечення зовнішньоекономічної діяльності, зовнішньої торгівлі завжди було одним із пріоритетних напрямів державної політики. У цілому система ДР ЗЕД за роки незалежності України набула досить складного й багатофункціонального виміру. Більшість дублювань, притаманних раннім стадіям розвитку було знято законодавцем, який у декілька етапів розвинув повноваження з регулювання, а також подбав про баланс повноважень (систему взаємного контролю та стримування як реалізацію загального принципу розділення гілок державної влади). Поряд з цим, засвідчено порівняно обмежені можливості місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері налагодження міжнародних економічних відносин та реалізації зовнішньоекономічної діяльності.

3. Систематизовано основні підходи до визначення змісту дефініції «організаційно-економічний механізм державного регулювання ЗЕД».

Організаційно-економічний механізм ДР ЗЕД виступає сукупністю економічних і організаційно-адміністративних методів, важелів та інструментів, що у поєднанні здійснюють регулюючий і стимулюючий вплив на ЗЕД через створення сприятливих умов для підвищення конкурентоспроможності суб'єктів ЗЕД та конкурентоспроможності їх продукції на основі впровадження інновацій з метою ефективного використання їх експортного потенціалу та розширення зовнішніх ринків збуту вітчизняної високотехнологічної продукції з високою часткою доданої вартості. Його основною ціллю визначення тих методів, важелів та інструментів державного регулювання, а також способів їх застосування, які матимуть стимулюючий вплив на прискорений розвиток експортної діяльності, у тому числі, у видах діяльності з високою часткою доданої вартості, інноваційної продукції, що має високу конкурентоспроможність на зовнішніх ринках.

4. Здійснено аналіз основних тенденцій та передумов розвитку зовнішньоекономічної діяльності України. Визнано необхідність здійснити «структурне перезавантаження» співпраці України та ЄС на основі: формування інституційних механізмів структурної адаптації; активізації участі ЄС в інституційній модернізації України, зокрема – витісненні корупційних механізмів впровадженням європейських практик якісного врядування; розширення інформаційних комунікацій між суб'єктами України та ЄС усіх рівнів (держави, регіони, громади, бізнес, організації громадянського суспільства, особи); зміцнення суб'єктності України як партнера ЄС на підґрунті її включення до вирішення проблем, що перебувають у дискурсі європейського розвитку, та поглиблення взаємної співпраці на основі використання положень Угодою про асоціацію.

5. Надано загальну характеристику зовнішньоекономічній діяльності Хмельницької області. Зовнішньоекономічна діяльність Хмельницької області сприяє виведенню цього регіону на якісно новий рівень розвитку, її позиціонуванні у міжнародному економічному просторі, що набуває

особливої актуальності в умовах інтеграції України до Європейського Союзу та необхідності розв'язання нагальних соціально-економічних проблем регіону та проблем його безпеки. Найвагоміші експортні поставки товарів серед країн-членів ЄС здійснювалися до Німеччини (12,8%), Польщі (8,1%), Бельгії (3,4%), Латвії (3,4%), Нідерландів (3,6%), Іспанії (4,2%).

6. Доведено, що ключовим орієнтиром забезпечення зовнішньоекономічної безпеки як складової національної безпеки України залишається необхідність забезпечення структурної перебудови національної економіки на інноваційній основі, що дало б можливість значно підвищити конкурентоспроможність вітчизняних виробників на світових ринках. Визначено практичні кроки держави щодо забезпечення ЗЕБ в Україні та її регіонах: формування Національної експортної стратегії України; забезпечення стабілізації валютного ринку; усунення бар'єрів для реалізації експортних можливостей вітчизняного бізнесу; реорганізація системи адміністрування у сфері експорту; розширення присутності вітчизняних представників у ключових інституціях ЄС для формування ефективної системи лобювання інтересів експортерів.

7. Досліджені концептуальні підходи активізації організаційно-економічного механізму ДР ЗЕД. Метою такого механізму є практична реалізація напрацьованих теоретичних положень у сфері ЗЕД регіонів України. Він відповідає сучасному етапу розвитку світової економіки та максимально пристосований до реалій РР України. Також окремий акцент зроблений на необхідності забезпечення: стандартизації електронних операцій; поглиблення розвитку електронної комерції; розвитку інформаційних мереж; заохочення споживачів до електронних операцій тощо.

У цілому, на нашу думку, представлені у роботі висновки та пропозиції можуть сприяти вирішенню проблеми державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України та її окремих регіонів, у тому числі, Хмельницької області.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Jarvis C. J. Officially Supported Export Credits : Developments and Prospects. World Economic and Financial Surveys. December 1, 1995. URL: <http://www.imf.org>.
2. Stephens M. Export Credit Agencies, Trade Finance and South East Asia. IMF Working Paper No. 98/175. December 1, 1998. URL : <http://www.imf.org>.
3. Wang J.-Y. Officially Supported Export Credits in a Changing World . World Economic and Financial Surveys. July 1, 2005. URL: <http://www.imf.org>.
4. Баскаков А.П. Формирование организационно-экономического механизма управления внешнеэкономической деятельностью промышленных предприятий : дис. канд. экон. наук: 08.00.05. Саратов, 2006. 216 с.
5. Белінська Я. В. Державна підтримка експорту : зарубіжний досвід та уроки для України . *Стратегічні пріоритети*. 2008. № 2(8). С. 120-131.
6. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009. 543 с.
7. Бидик А.Г. Структура та умови ефективного функціонування інституціональної системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Світове господарство і міжнародні економічні відносини. Випуск II (54). 2014. С.38-49.
8. Богданович В.Ю. Методи державного управління забезпеченням національної безпеки у її визначальних сферах: навч. посіб. . К.: НАДУ, 2008. 136 с.
9. Борисенко О.П. Особливості моделювання управлінських процесів у державному регулюванні зовнішньоекономічної діяльності. *Вісник АМСУ. Серія: "Державне управління"*. № 1 (10). 2014. С.27-33.

10. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-УІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50-51. Ст. 572.
11. Венцковський Д. Ю. Зовнішньоекономічна безпека України: стан та напрями забезпечення. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 3 (36). С.56-64.
12. Владимиров К.Н. Таможенное регулирование: учеб пособие. Херсон: Олди-плюс, 2002. 360 с.
13. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. К., 2008. 48 с.
14. Власюк О.С. Система економічної безпеки держави /[О.С. Власюк, А.І. Сухоруков, І.В. Недін та ін.]; Нац. ін-т пробл. міжнар. Безпеки. К.: Стилос, 2010. 684 с.
15. Власюк Т.О. Надмірна відкритість внутрішнього ринку як загроза економічній безпеці України. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 3 (36). С.38-47.
16. Гавловська Н.І. Проблеми зовнішньоекономічної безпеки країни. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. – 2014. №3(2). С. 217-219 URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_3\(2\)__48](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2014_3(2)__48)
17. Гельвановский М.И. Конкурентоспособность национальной экономики: проблемы статистического. *Вопросы экономики*. 2004. № 7 С. 3–15.
18. Горін Н.В. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. К.: Знання, 2008. 330 с.
19. Господарський Кодекс України № 436-IV від 16 січня 2003 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-1>.
20. Гребельник О.П. Митна справа: підручник. 3-тє вид перероб та доп. К.: Центр учбової літератури, 2010. 472 с.

21. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: підр. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 384 с.
22. Дерябина М. Государственно-частное партнерство: теория и практика. Экономический портал URL: <http://institutiones.com/general/1079-gosudarstvenno-chastnoe-partnerstvo.html>.
23. Дідківська Л.І. Державне регулювання економіки: навч посіб. 6-те вид., випр.і доп. К. Знання, 2007. 214 с.
24. Дідківський М.І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб. К.: Знання, 2006. 462 с.
25. Дроздова Г.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства: навчальний посібник. К.: ЦУЛ, 2002. 172 с.
26. Дубініна А.А. Митна справа: підручник. К.: Видавничий дім "Професіонал", Центр навчальної літератури, 2010. 320 с.
27. Дулеба Н. В.Експортна та імпортна безпека як важлива складова зовнішньоекономічної безпеки. *Економіка та управління на транспорті*. 2016. Вип. 2. С. 45-50.
28. Економіка регіонів у 2015 році: нові реалії і можливості в умовах започаткованих реформ. К.: НІСД, 2015. 92 с.
29. Економічна безпека держави: стратегія, енергетика, інформаційні технології: монографія; за наук. ред. д.т.н., проф. Лук'яненко С. О., к.е.н., доц. Караєвої Н. В. К.: Видавництво «Юрка Любченка», 2014. 468 с.
30. Економічна безпека: навч. посіб. /під заг. ред. З. С. Варналія. К.: Знання, 2009 . 647 с.
31. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Львів : Світ, 2005. Т.1. 616 с.
32. Економічний тлумачний словник. Понятійна база законодавства України у сфері економіки. К. : КНТ, 2006. 308 с.
33. Експортний потенціал та розвиток зовнішньої торгівлі в Україні / [за ред. Є.М. Воронова, А.А. Мазаракі]. К.: КДТЕУ, 2010. 28 с.

34. Єжунінова А. Теоретико-методологічні засади функціонування механізмів державного управління у сфері ЗЕД URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03\(3\)/09yaayszd.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03(3)/09yaayszd.pdf)
35. Єжунінова А. Ю. Формування інноваційних механізмів державного управління у сфері зовнішньоекономічної діяльності. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління*. 2011. Вип. 4. С. 236-244.
36. Жаліло Я.А. Прогнозування зовнішньої стійкості економіки України. К.: НІСД, 2013 URL: www.niss.gov.ua/content/articles/files/vneshustoych-16aaa.pdf
37. Калашник М. В. Механізм активізації зовнішньоекономічної діяльності регіонів України. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2014. Т. 19, Вип. 2(1). С.108-112.
38. Клейбанова Т. С. Реалізація системи адаптивного управління податковим навантаженням підприємства в умовах трансформаційної економіки. *Економіка розвитку*. 2008. №3 (47). С. 56-61.
39. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України: аналіт.доп. К. : НІСД, 2015. 58 с.
40. Кунін В. Є. Механізм державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств. *Регіональна економіка*. 2009. №1. С. 114–120.
41. Леоненко П.М., Черепніна О.І. Зовнішньоекономічна діяльність України: сучасні тенденції розвитку. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 7 (145). С. 123-127.
42. Лісова Л. О. Державна підтримка українського експорту. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 2. Т. 1. С. 228-231.
43. Машков А.О. Удосконалення економічного інструментарію державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Економіка та держава*. № 4 . 2013. С.123-125.

44. Машталір Я. П. Механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства : автореф.дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук.: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (машинобудування)». Хмельницький, 2009. 23 с.
45. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: підручник /За ред. О.А. Кириченка. 2ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2008. 518 с.
46. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / за ред. акад. НАН України С. І. Пирожкова. К. : НППМБ, 2003. 42 с.
47. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013 №1277 URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246819122&cat
48. Науменко В.П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. 2-ге вид, перероб і доп. К.: Знання, 2006. 394 с.
49. Нижник Н. Р. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): навч. посіб. для вищих навч. закл. Ірпінь, 2000. 304 с.
50. Обушна Н. І. Державне регулювання прямих іноземних інвестицій в Україні: монографія. К. : ННЦ «Ін-т аграр. економіки», 2012. 332 с.
51. Олексієнко М.М. Уточнення сутнісних характеристик зовнішньоекономічної безпеки регіону та окреслення пріоритетів її зміцнення. *Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект.*. Донецк : ДонНУ, 2010. С. 298-301.
52. Паска І.М. Організація і економічна ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємств АПК: автореф. дис.на здобуття наук. ступеня канд. екон. Наук : спец. 08.07.02 «Економіка сільського господарства і АПК». Миколаїв, 2000. 21 с.

53. Письмаченко Л.М. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю в Україні: регулювання та контроль: монографія. Донецьк: Тов "Юго-Восток, Лтд", 2008. 366 с.
54. Пельтек Л. В. Формування механізму державного регулювання зовнішньоекономічною діяльністю в регіоні. *Економіка та держава*. 2009. № 4. С. 83-86.
55. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про державну фінансову підтримку експортної діяльності» URL: <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/zed/strategy/ukr/4612.html>
56. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26 листопада 1993 р. №3659-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472.
57. Про Державну службу експортного контролю України: Указ Президента України від 8 квітня 2011 р. № 448. *Офіційний вісник України*. 2011. № 29. Ст. 1256.
58. Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 2 грудня 2012 р. № 726/2012. *Офіційний вісник України*. 2012. № 99. Ст. 3998.
59. Про деякі питання представництва економічних інтересів України за кордоном: Указ Президента України від 8 квітня 2010 р. № 522/2010. *Офіційний вісник України*. 2010. № 27. Ст. 1052.
60. Про затвердження плану заходів щодо захисту інтересів національних товаровиробників на зовнішньому ринку: Розпорядження КМУ від 05.01.2011 року №35-р URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=35-2011-%F0>
61. Про здійснення державних закупівель: Закон України від 01.06.10 р. № 2289->І. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 33, Ст. 471.
62. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959 –ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. С.377

63. Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: Указ Президента України № 634/2011 31 травня 2011 р № 634/2011. *Офіційний вісник України*. 2011. № 41. Ст. 1666.
64. Про Положення про Міністерство закордонних справ України: Указ Президента України від 6 квітня 2011 р. № 381/2011. *Офіційний вісник України*. 2011. № 29. Ст. 12201.
65. Про Положення про Міністерство фінансів України: Указ Президента України від 8 квітня 2011 р. № 446. *Офіційний вісник України*. 2011. № 29. Ст. 1254.
66. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: Закон України від 23 вересня 1994 р. № 185/94. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 40. Ст. 364.
67. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 р № 15-93. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 17. Ст. 184.
68. Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 26 травня 2015 року №287/2015 URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
69. Собкевич О. Щодо шляхів розвитку мультимодальних (комбінованих) перевезень в Україні : аналіт. записка; Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/599/>.
70. Скрябіна Д.А. Механізм державного регулювання інноваційних технологій у сфері зовнішньоекономічної діяльності. *Право та державне управління*. 2015 р., № 3 (20). С.145-150.
71. Топольницька Т. Б. Теоретичні засади організаційно-економічного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Інноваційна економіка*. 2013. Вип. 2. С. 84-88.
72. Тофанюк О.В., Чалий І.Г. Застосування механізмів державно-приватного партнерства у бюджетному регулюванні регіонального

- розвитку. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2011. № 4(16). С. 41-53.
73. Україна потрапила у світовий рейтинг якості доріг: 7 місце з кінця
Джерело: fakty.ictv.ua URL: <http://fakty.ictv.ua/ua/index/read-news/id/1470703>
74. Фатенок-Ткачук А.О. Формування стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (машинобудування та приладобудування)». Львів, 2009. 32 с.
75. Федорець Л. М. Управління зовнішньоекономічною діяльністю аграрних підприємств на регіональному рівні (на прикладі Черкаської області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 Економіка та управління підприємствами (економіка сільського господарства і АПК) /Л.М. Федорець. Херсон, 2010. 22с.
76. Фостик Б. Забезпечення національних економічних інтересів України в умовах СОТ. *Міжнародна економічна політика*. 2009. № 10-11. С. 131 – 145.
77. Хаустова В. Є. Оцінка та діагностика зовнішньоекономічної безпеки України: монографія. Х. : ВД «ІНЖЕК», 2013. 192 с.
78. Хаустова В.Є. Теорія та практика оцінки зовнішньоекономічної безпеки держави. *Проблеми економіки*. № 3. 2011. С. 28–34.
79. Шарингер Л. Новая модель инвестиционного партнерства государства и частного сектора. *Мир перемен*. 2004. № 2. С. 13.
80. Юшина С.І. Державне регулювання зовнішньої торгівлі в Україні (організаційно-правовий аспект): автореф. дис.. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / С.І. Юшина. К., 2006. 18 с.
81. Яремко С. А. Управління зовнішньоекономічною діяльністю із застосуванням інформаційного забезпечення на основі сучасних

телекомунікаційних технологій і систем. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2012. № 1. С. 244–247.

Виконала:

студентка магістратури за
спеціальністю 281 Публічне
управління та адміністрування
заочної форми навчання

« ____ » _____ 2020 р.

Підпис

Чубок О.І.

Ініціали, прізвище

Науковий керівник:

« ____ » _____ 2020 р.

Підпис

Кулич Р.О.

Ініціали, прізвище

Робота допущена до захисту:

« ____ » _____ 2020 р.

Підпис

Щепанський Е.В.

Ініціали, прізвище